

II RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 162 (38).** 1924. a.

II Riigikogu koosolek 21. novembril
1924. a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: töö-hoolekandemi-
nister **Chr. Kaarna**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, rahaminister **O. Strandman**,
sõjaminister **H. Kurwits**, siseminister **Th. Rõuk**, põllutöominister **A. Kerem**, kohtu-
minister **R. Gabrel**.

P ä e w a k o r d :

1. Koosseisu komisjoni ettepanek
Riigikogu liigete **E. Luts'u**, **E. Priks'i** ja
A. Rimmel'i wahiallawõtmise asjas.

2. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

3. Eesti kultuurkapitaali seadus —
II lugemisel.

4. Kaubandus-tööstuskoja seadus —
II lugemisel.

5. Kaubandus-tööstuskoja elluwimise
seadus — II lugemisel.

6. Tulumaksu muudatuste seadus —
II lugemisel.

7. Transiidiwabaduse konwentsiooni
ja põhimääruste kinnitamise seadus —
II lugemisel.

8. Preemiade ja lisatasude maksmise
seadus riigiraudteede teenijatele ja töö-
listele — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**,
wahepeal sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wir-**
wastuwõtmine. **ma:** Awan Riigikogu
koosoleku. Päewakorra
kohta sõna ei soowita, loen päewakorra
wastuwõetuks.

Enne päewakorra juurde asumist on
sõna sekretääril teadaandmiseks.

2. Teadaandmine Sekretäär **O.**
komisjonidesse **Köster:** Riigikogu
antud seaduseel- juhatusel on teatada,
nõude kohta. et komisjonidesse on
antud järgmised sea-
duseelnõud:

1. Majanduskoolide seadus — hari-
duskomisjoni.

2. Maaseaduse täiendamise ja muut-
mise seadus — maakomisjoni.

3. Eesti wabadussõjas langenud Eesti
sõdurite wäljahaudade korrashoidmise
seadus — omawalitsuse komisjoni.

Juhataja **K. Wirma:** Esimese
päewakorra-punkti juurde ei saa asuda,
sest aruandja ei ole kohal.

Riigikogu läheb teise päewakorra-
punkti juurde.

3. Hoolekande- Töökaitse kom-
seadus — II lu- misjoni aruandja
gemisel. **L. Johanson** (loeb):

§ 32. Lapse elukoha muutmise puhul,
kui määratud nõuandja kauguse tõttu
enam oma ülesandeid täita ei saa, määra-
takse lapsele uus nõuandja lapse asu-
kohas selle omawalitsuse hoolekande
ameti poolt, kelle piirides laps elab.

O. Liigand (rhw.): Austatud Riigi-
kogu liikmed! Eile anti Riigikogu poolt
§ 31 omawalitsuse komisjoni läbiwaata-
miseks. Omawalitsuse komisjon leidis,
et praegu arutatawas hoolekandeseaduse
eelnõus leiduwad ka teistes, terwes reas
paragrahwides, wastolud omawalitsus- ja
järewalweseadustega. Nimelt wastolud
linnaseadusega, 1917. a. 30. märtsi sea-
dusega, maakonnanõukogu kodukorra ja
omawalitsuste ajutise järewalweseadu-
sega jne. Kuna aga see seaduseelnõu eel-
tähendatud seadusi ei muuda ega täienda,
ja arwesse wõttes eelnõu teisi tehnilisi
puudusi, mille kõrwaldamises omawalit-
sused huwitatud on, kes hoolekande teos-
tajad kohtadel, awal dab omawalitsuse
komisjon soowi ja paneb ette Riigi-
kogule, et omawalitsuse komisjonile
wõimaldataks arutada ja seisukohta wõtta
selle hoolekandeseaduse eelnõu teiste
paragrahwide kohta, ja nimelt: pea-
tükk III, §§ 32, 33, 34, 38, 39, 40, 48, 56,
60, 62, 64, 65, 67, 69, 71, 74, 75 ja 76 kohta;
peatükk IV §§ 79, 86 ja 90 kohta; pea-
tükk V § 98 kohta; peatükk VI § 117
kohta; peatükk VII § 125 kohta; peatükk
IX § 139 kohta; peatükk XI § 179 ja pea-

tükk XII kohta terwelt; peatükk XIII §§ 221, 225 ja 226 kohta.

Näiteks selle kohta, millest komisjoniandmine väga tingitud on, nimetan peale paljude muude § 195, kus ette nähtakse hoolekande nõukogu koosseis. Tema liikmeteks on hoolekande osakonna juhataja, kes ka ühtlasi esimehe abiks on, üks hoolekande nõunik, terwishoiu peawalitsuse juhataja, üks haridusministeeriumi, kohtuministeeriumi ja siseministeeriumi esitaja, kolm linnade, kolm maakonnawalitsuste, üks alewite ja üks waldade esitaja, keda kutsub kolmeks aastaks töö-hoolekandeminister tema poolt kindlaksmääratud järjekorras. Tähendab, omawalitsustele ei anta mitte õigust walidagi oma esitajaid, waid need määrab ära, need kutsub töö-hoolekandeminister. See on otsekohene wastolu praeguste omawalitsusseadustega. Siis edasi, kui meie wõtame § 226, mis ette näeb, missugustel tingimistel see käesolew seadus maksma hakkab, siis on seal ette nähtud punkt 9-s, et kõik küsimused, mis käesolewa seaduse maksmapanemise juures tekiwad, lahendab töö-hoolekandeminister oma korraldustega ja wastawate määrustega. Waadake, siin antakse töö-hoolekandeministrile õigus seda seadust täiendada ja laiendada piiramatuseni. (K. Kornel, rhw.: Aga see on seaduse wastane.) Jah! Aga waadake, niisugused paragrahwid on seal sees, ja just sellepärast olekski tarwis, et seda seadust waadataks läbi ka omawalitsuse komisjonis. Wõib olla, et teda soowitaw oleks ka üldkomisjonis waadata, aga mina selle kohta ettepanekut ei tee, waid teen ettepaneku paragrahwid, mis omawalitsuse kompetentsi puutuwad, anda omawalitsuse komisjoni. See ettepanek, nagu mina juba ütlesin, on omawalitsuse komisjoni nimel.

J. Woiman (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Juba hoolekandeseaduse esitamisel saadik Riigikogule on tema wastu terawat sõjakäiku alustatud niihästi põllumeeste kui ka kristlaste ridadest. Nüüd on sellele nähtawasti seltsinud ka rahwaerakondlased ja tööerakondlased, ja kui asi niikaugele läheb, et terve kodanline enamuse hoolekandeseaduse wastu sõna wõtab, teda püüab komisjoni maha matta, siis on kindel, et ta lõppude-lõpuks sinna maha maetakse. Ja need lootused, mis hoolekandeseaduse peale pandud, mis

need inimised, kes hoolekande abi wajawad, nüüd hoolekandeseadusest ootasid ja lootsid, need lootused lähewad jälle teadmata ajani kaduma, kuna hoolekandeseadus jälle Riigikogus ette tuleb ja kas ta sellesse Riigikogusse üldse weel tuleb, waadake, see on väga küsitaw ja selle juures ma väga kahtlen. (K. Kornel, rhw.: Kas Teie hakkate siis Riigikogu laiali ajama?) Kui Teie, härra Kornel, arwate, et tema ruttu Riigikogusse tuleb, siis pidage meeles, et nädala wõi kahe pärast on meil eelarwe siin, ja siis on kindel, et sarnase seaduse, nagu seda on hoolekandeseadus, wastuwõtmine ei ole wõimalik enne kunni eelarwe läbi on, ja see enne märtsi- wõi aprillikuud, nagu läinudaastane praktika näitas, mitte ei juhtu. Waadake, sellega on kindlustatud, et see seadus pooleks aastaks komisjoni maetakse. Seda esiteks, ja teiseks pidage seda meeles, et sel ajal, kui eelarwe alamkomisjonid töötawad, teised komisjonid on tegewust mitte ei jätka, ja ka omawalitsuse komisjon, kuhu need wastawad paragrahwid, wõi ka terve seaduseelnõu taheatakse anda, ka see komisjon ei saa sel ajal töötada, waid algab oma tööd alles pärast seda, kui eelarwe Riigikogust läbi on. Tähendab, sellega on garanteeritud, et hoolekandeseadus üldse enne tulewa aasta sügisest istungjärku Riigikogusse ei pääse. See on muidugi sel juhtumisel, kui wastawad komisjonid oma tööd natukene kiirustawad, aga kui nemad tahawad seda seadust maha matta, siis on kindel, et teda üldse ei esitatagi.

Mis puutub nendesse motiividesse, mis härra Liigand siin ette kandis, siis tõi tema ainult kaks motiivi ette, millega põhjendas hoolekandeseaduse andmist komisjoni. Need kaks motiivi olid § 195, kus räägitakse hoolekande nõukogu koosseisust ja sellest, et omawalitsuse esitajaid kutsub kolmeks aastaks töö-hoolekandeminister. See näis nähtawasti härra Liigand'ile, kui ka omawalitsuse komisjonile wastuwõtmatu olewat. Kui härra Liigand ja omawalitsuse komisjon oleks tahtnud tõsiselt asja wõtta, siis oleks wõidud nõuda, et paragrahw 195 üksi omawalitsuse komisjoni antakse wõi isegi oleks wõidud wastaw parandus-ettepanek Riigikogus teha ja see läbi wiia. See oleks igatahes wõimalik olnud. Mina juhin weel ühe asjaolu peale tähelepanu, et kui räägitakse omawalitsuste esitajatest

kes hoolekande nõukogu liikmed, — see on kolmest linna omawalitsuse esitajast, 3 maakonna, 1 alewi ja ühest waldade esitajast, siis linnade ja maakondade poolt kolme esitaja walimine on wõimalik, sest meil on wastawalt keskkorraldused olemas. Aga alewites ja samuti ka waldades meil keskkorraldust ei ole ja kuidas on siis mõeldaw alewite ja waldade poolt ühe esitaja walimine. Peab igatahes esmalt wastawad keskkorraldused loodama — waldade liit ja alewite liit. Senni kui neid ei ole, näib õige raske olewat esitajate walimine waldade ja alewite poolt. Kuid see pole nii tähtis. Mina tähendan ainult selle peale, et § 195 kohta oleks wõimalik wastawat parandust juba siin Riigikogus teha, ilma selle omawalitsuse komisjoni andmata. Wõi kui arwatakse, et siin raske parandust läbi wiia, oleks wõidud nõuda, et § 195 üksi antaks omawalitsuse komisjoni.

Teiseks toodi ette § 226 punkt 9-as, kus räägitakse, et kõik küsimused, mis käesolewa seaduse maksmapanemise juures tekiwad, lahendab töö-hoolekandeministeerium oma korraldustega ja wastawate määrustega. Kui seda punkti mitte sisse wõtta, mina ei kujuta ette, kuidas siis hoolekandeseadust üldse ellu saab wiia. Töö-hoolekandeministeerium ühtki määrust ega korraldust wälja anda ei tohi! (K. Kornel, rhw.: Arusaamatuste lahendamine on kohtu asi.) Mitte ainult kohtuotsustega ei lahendata arusaamatusi, waid ühe wõi teise küsimuse lahendamine wastawate määruste ja korraldustega peab töö-hoolekandeministeeriumi wõimkonda jäetamä.

Aga tuletage meelde, kui meil oli mitmeid teisi, nii öelda raamiseadusi, arutamisel, siis ei kaheldud selle juures mitte põrmugi, et anda wastawale ministrile wolitusi. Kui meil oli rahaministrile suwel suurte wolituste andmine, kus olid siis härrad Kornel ja Liigand, et küsida, kuidas wõime ministrile niisuguseid wolitusi anda. (K. Kornel, rhw.: Kus olite siis, et wastu ei hääletanud?) Sellepärast hääletasime meie wastu, et sel korral ühtki sihtjoont ära näidatud ei olnud. Aga käesolewas seaduseelnõus on üle 200 paragrahwi, mis näitawad hoolekande korraldamisel ministeeriumi wõimupiirid kindlalt ära.

Edasi juhin tähelepanu selle peale, et käesolewa seaduse wäljatöötamisel waatas seda läbi ka kohtuministeeriumi kodi-

fikatsiooni osakond ja tunnistas, et käesolew seaduseelnõu on üks parematest, mida Riigikogus esitatud just sellepärast, et kõik üksikasjad wastawates detailides ära on tähendatud. Mõnede seaduste puhul waieldakse teie poolt wastu, kui seaduses nõutawaid detailisid ära märgitud ei ole, aga sarnase täieliku seaduse juures nagu hoolekandeseadus, tulete süle ja seljaga wastu. Sellest ei saa mingit muud järeldust teha, kui et teie tahate käesolewat seadust maha matta. (K. Kornel, rhw.: Ärge tehke demagoogia t.) See ei ole mitte demagoogia tegemine, waid faktide konstateerimine.

Ühel eelmisel koosolekul imestas härra Juhkam, et mikspärast ei anta seadust omawalitsuse komisjoni kätte, tähendades, et seal wähe tööd. Kas tahetakse siis omawalitsuse komisjonile sel wiisil tööd muretseda? Kui lugu nii on, siis leian mina, et asi ei ole mitte korras. (K. Kornel, rhw.: See on demagoogia.) See ei ole mitte demagoogia.

Juba esimese lugemise juures kuulsite, austatud Riigikogu liikmed, missugused põhimõtted hoolekandeseaduses läbi wiiakse, näidati teile ära, kui suur meie wiletus tõepoolest on, ning kui suur wadjadus on meil hoolekandeseaduse järele. Kui teie sellest mitte aru ei taha saada, siis ei saa muud oletada, kui et teie ei taha, et meil kehwe klass, just see rahwaosa, mis kuulub hoolekandeseaduse alla, oma elujärke wõiks parandada ja selleläbi, ma tuletan teile meelde, ei tee teie muud, kui kaswatate kommuniste.

Mis on siis olulist teie poolt ette toodud? Isegi omawalitsuse komisjonil ei ole õieti midagi ette tuua. Härra Liigand põhjendas oma ettepanekut, wastawaid paragrahwe tuleks omawalitsuse komisjoni anda, aga temal ei olnud midagi põhjenduseks ette tuua, peale § 195-a kohta ja 226-a punkt 9-a kohta. Mina juba tähendasin, et 9-as punkt on tingimata tarwilik, aga § 195-a lõppu oleks wõidud wastawalt muuta, wõi kui midu ei saa, wõiks selle paragrahwi ka komisjoni anda. Aga mis mõtet on § 32 omawalitsuse komisjoni anda. § 32-es on öeldud, et lapse elukoha muutmise puhul, kui määratud nõuandja kauguse tõttu enam oma ülesandeid täita ei saa, määratakse lapsele uus nõuandja lapse asukohast selle omawalitsuse hoolekandeameti poolt, kelle piirides laps elab. Mina tõesti ei tea, mis omawalitsuse komisjon selle paragrah-

wiga peaks tegema. Kui teile ei meeldi, et seaduses on wõetud omawalitsuse hoolekandeamet, siis wõib siin ettepaneku teha, et hoolekandeamet maha kustutatakse. Kõigi teiste paragrahwide kohta, mis härra Liigand siin ette luges, aga mitte ei põhjendanud mikspärast neid komisjoni tuleb anda, wõib ka siin parandusi teha, kui teile üks wõi teine nimetus ei meeldi. Need oleksid redaktsioonilised parandused ja mitte põhimõttelised, mis ei saaks Riigikogus teha. Ainukene osa, mida wõiks kuidagi põhjendada, mida aga omawalitsuse komisjoni liikmed teinud ei ole, on teine osa, kus räägitakse hoolekandeametitest...

Juhataja K. Wirma: Arusaamatuste ärahoidmiseks oleks minul teatada, et rkl. Liigand'i poolt on esitatud ettepanek § 32 komisjoni anda. Kõigi teiste paragrahwide juures tuleks iseseiswalt kõnelelda. Palun rkl. Woiman'i järgmiste paragrahwide kohta praegu mitte sõna wõtta, waid siis, kui paragrahw arutamisele tuleb.

J. Woiman (sd.): Rkl. Liigand luges siin terve rea paragrahwe üles, mida komisjoni anda tuleks.

Juhataja K. Wirma: Korraga seda ettepanekut hääletamisele panna ei saa, waid iga paragrahwi kohta tuleb eraldi ettepanek esitada.

J. Woiman (sd.): Siis wõtan ma ka wastawate paragrahwide juures sõna. § 32 kohta aga tähendaksin ainult niipalju, et selle kohta ei ole härra Liigand midagi konkreetset ette toonud, mis selle paragrahwi omawalitsuse komisjoni andmist põhjendaks.

Juhataja K. Wirma: Sõna on järjekorras rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (sd.): Ei tarwita.

A. Anderkopp (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolewa paragrahwi kohta tehtud ettepaneku puhul, nimelt paragrahw komisjoni anda, on terve rida põhjendusi ette toodud, mis otse selle paragrahwi wastu kõnelewad. Kuigi need põhjendused ei puuduta paragrahwi sisuliselt, on nad seotud täiesti paragrahwi enda käiguga, millepärast loomulik on, et nende põhjenduste juures kõnetoolil peatada tohib. Käesolew paragrahw puudutab seda korda, mis eelnõus

ette nähtud, ja kui selle eelnõu üldist süsteemi wõtta, sellest seisukohast wälja minnes, mis käesolewas paragrahwis peegeldub, siis peab tunnistama, et käesolewa seaduseelnõuga omawalitsuste korras tahetakse teine kord maksma panna, kui see senni olnud. Seda ei saa keegi salata, kes meil wähegi omawalitsuse korraldust tunneb ja kes seda süsteemi tahab aluseks pidada, mis meil praegu omawalitsuste korras maksma on pandud. Kui teie wõtate omawalitsuste järelwalwe küsimuse, siis leiate, et käesolewa seaduse korras tahetakse muuta seda, mis meil praeguste omawalitsuse seadustega ette nähtud, nimelt, et järelwalwe kord teiseks tehakse. Meil pannakse ühe asutuse, ministeeriumi, kõrwale teine asutus, see on töö-hoolekandeministeerium nimelt siseministeeriumi kõrwale. Iseenesest peab loomulik olema, et ei saa ühe eriseadusega luua paralleel-seadust omawalitsustele, waid kui tahetakse omawalitsusseadust muuta, siis peab selleks wastawa muudatuse omawalitsusseadustes tegema, olgu otsekohe wõi kui seda ei taheta, siis käesolewa seaduse maksmapaneku seaduses.

Wõtame teise küsimuse, see on eelarwe küsimus. Meie teame praegu — see paragrahw puudutab just eriti seda küsimust, — et praeguse korra juures omawalitsustes siseministeerium see on, kes eelarwete kohta sõna ütleb. Mida tahetakse aga käesolewa seadusega kätte saada? Nimelt öeldakse siin, et eelarwe järelwalwajaks ja isegi ettekirjutajaks, kuidas ja missugused summad eelarwete sisse wõetakse, tahetakse panna töö-hoolekandeministeerium. Mina küsiksin, mis sünnib siis, kui ühe asutuse asemel kaks sisse seatakse, mis tekib siis, kui nende kahe asutuse wahel konflikt tekib, kui siseminister ütleb, et nii peab talitama, nagu mina tahan, nagu minu kawades ette nähtud, ja töö-hoolekandeministeerium omakorda ütleb, et pead nii kawatusi täitma, nagu mina arwan? Mis hakatakse siis peale? Kas tuleb see lahku mineku küsimus Wabariigi Walitsuse ja Riigikogu lahendada, selle kohta ei anna seadus mingisugust wastutust ja sellepärast ei saa wõtta ühte eriseadusse põhjapanewaid muudatusi, mis kogu meie omawalitsuste praeguse süsteemi ümber lükkawad, ja öelda: see on siis nüüd see kõigeparem seadus. (S e g a n e w a h e l h ü ü e.) Kas Teie tahate, et kui

ma sõjaminister olen, et siis pean kõik seaduseelnõud wiimase lõpuni, mis teistest ministriumidest tulewad, tundma ja läbi vaatama? Niisugust tööaotust mina üheski riigis terwes ilmas ei tunne ja usun, et ükski walitsuse liige ei ole kohustatud seda tegema. (S e g a n e w a h e l h ü ü e.) Mina ei ole härra Kaarna, seda teate, teie ei saa ka nõuda, et mina kõigi ministriumide tööd juhtida saan. Teine asi oleks, kui mina mingisugustest komisjonidest osa wõtän, wõi minu esitajad neist osa wõtawad, siis saan aru, teil oleks põhjust seda öelda. (P a h e m a l t p o o l t : O j a o l i j u k o m m i s j o n i s !) Mina ei ole härra Oja. On ju loomulik, et inimesed oma arwamistes lahku lähewad. Mina wõiksin Teile sel juhtumisel wäikese näite ette kanda. See oli Genfis, rahwasteliidu täiskogu koosolekul. Tsheho-Slowaakia esitaja Benesh oli see, kes nõndanimetatud Genfi protokollki kawa wälja töötas, redigeeris paragrahwe, ja kui see kawa lõpulikult komisjoni tuli, kus pidi „ei“ wõi „ja“ öeldama, siis oli Tsheho-Slowaakia saadik Osusky see, kes ütles, et meie maa ei wõi seda kawa wastu wõtta, ta ei ole selleks otstarbekohane. Waadake, kuidas lahkumine on tulnud ja kuidas tahate teie nõuda, et üks inimene teise inimese tööd alati saaks omaks wõtta.

Meie oleme oma rühmas põhimõtteid kaalunud ja juba l lugemisel öelnud, et meie eelnõu ei taha tagasi lükata, waid teeme ainult üksikute paragrahwide kohta oma ettepanekud, mida ka praegu teeme. Meie ütlesime juba ette, et meie üksikuid paragrahwe tahame komisjoni anda, sest nemad iseenesest nõuawad seda. Kui nüüd meie kohta muud kõneldakse, siis on see sõelaga wett kanda, siis on see teine asi. Terwe rea paragrahwide andmine komisjoni ei tähenda iseenesest seda, et meie tahame eelnõu maha mätta. See mõte härra Woiman'i poolt ei ole õige. Teie teate meie seisukohta, meie rühma seisukohta ja põhimõtteid, meie oleme neid kaitsnud ja kaitseme neid ka siin ja sellepärast ärgu olgu kartust, et meie selle seaduse wastu oleme. Aga kus parandusi waja on, seal on tarwis ka need läbi wiia, seda nõuab meie rahwas, seda nõuawad meie rahwa huwid, ja sellest taganeda meie ei saa. Ma ei tahaks etteheiteid tegema hakata, aga ütleksin juhtumisi, mida ka sarnasel puhul enne on tehtud. Käesolewas seaduses on palju puu-

dusi, kuid et teda maha mätta tahaksime, ei ole õige, parandama küll, milleks komisjoni peame teatud paragrahwid andma. Tuletame meelde, et üks lugupeetud Riigikogu liige ühel koosolekul tähendas, et maatarwitamise seadus anti komisjoni, ka meie hääletasime selle poolt ja ka teie, härra Woiman, ehk küll meie tunnistasime ühel meel, et see seadus rutuline ja kiire iseloomuga, et teda oleks olnud tarwis kiires korras wastu wõtta. Nõnda ei tähendanud seal komisjoni andmine mahamatmist, miks siis siin? Nüüd läks tema aga rahaasjanduse komisjoni ja seal edasi üldkomisjoni, et teatud puudusi läbi kaaluda, nii wõib see ka käesolewa seadusega olla.

Milles seisawad need ettepanekud, mida minu rühmaliige härra Juhkam tegi? Tema on umbes 40 paragrahwi soowitanud komisjoni anda, nende hulgas ei ole kõik niisugused, millel põhimõttelik iseloom, neid on umbes 15 kunni 17 paragrahwi; palju on niisuguseid, mis olenewad ära terwest reast teistest paragrahwidest. Wõtame näite — hoolekande ameti küsimus. Niisugust ametit praegu ei ole, asutused, kes sel alal töötawad, on oma nimedes wäga mitmekesised. Hoolekande osakonnal on linnas oma funktsioonid, kuna maakonnanõukogul seda ei ole, mille tõttu nende töö korralduse alal lahku läheb. Seal on teatud wahe ja härra Juhkam tahab, et see küsimus ühe paragrahwi juures ära otsustatakse, mille järele teised parandatakse. See on ka täiesti loomulik, et wastuwõetud mõte täiesti automaatselt järgmisesse paragrahwi läheb, muidugi mõista selle wahega, kus räägitakse linnast, seal tuleb linna mõiste sisse panna ja kus maakonnast wõi alewist kõneldakse — seal wastaw nimetus. Mina rääkisin töö-hoolekandeministriumi esitajaga, kes selle eelnõu kallal on töötanud. Muidugi on siin olemas oma põhimõtted, miks kaitsta seda termini, mis ette nähtud hoolekandeameti nime all, kuid põhjalikumalt kaaludes selgub, et uus termin seda kätte ei anna, mida tema kätte andma peab. Teise küsimuse juures, mis samuti käesolewasse seadusesse sisse on toodud, nimelt linna hoolekande komisjonid, kel isegi õigus kohtus käia, pean mina toonitama, et ei saa makswat korda niiviisi lõhkuda. Meil on omawalitsustele ette nähtud tsiwiil kohtupidamise seaduses kord, mis-sugusel alusel omawalitsused kohtus esi-

neda wõiwad. Seda korda on aga kõnealolewates paragrahwides rikutud, wõi õigemini, muudetud. Kas tohib sarnast olukorda luua! Selle asja parandusega langeb sellest paragrahwide reast, mida meie komisjoni tahame anda lahendamiseks, hulk wälja, kui see küsimus põhimõttelikult ühes paragrahwis lahendatud on. Jääb järele umbes paarikümmend paragrahwi just omawalitsuste peatükis, mida meie ümbermuutmata wastu wõtta kindlasti ei saa, kuid kas siis tõesti nende paarikümne paragrahwi pärast maksab karta, et meie terve seaduse nende pärast tahame matta, kas siis üldse nende pärast mahamatmisest kõnelda wõib? Kui aga kardetakse, et tõesti raskusi tulla wõib, ja seadus kauaks komisjoni peatama jääks, siis proponeeriksin mina niisugust arutamise teed: minu arwates on igal rühmal, kes praegu parandusi teeb, teada, missuguseid paragrahwe tema tahab komisjoni anda ja missuguseid mitte. Kui leitakse, et maksimaal aeg, mida komisjon wõiks tarwitada paranduste arutamiseks, on kaks nädalat, wõi weel vähem, pealegi ei saa, nagu härra juhataja täiesti õieti kodukorda seletas, mitte rohkem paragrahwe komisjoni anda, kui need, mille juures meie praegu peatame, siis wõib komisjonile wabalt kahenädalase tähtaja määrata, ja mina usun kindlasti, et tema selle aja kestel oma tööga walmis saab. Pealegi saab erawiisil soowitawad paragrahwid komisjoni anda, kui kokku tulewad rühmade esitajad ja otustawad, missugused paragrahwid komisjoni anda, pealegi, kui teatatakse, missugused parandused komisjonis esitatakse. Meie esitajal, härra Juhkam'il on juba nimekiri walmis, missuguseid paragrahwe meie tahame ümber redigeerida, ja temal ei ole nendele enam mitte midagi juurde lisada. Samuti, usun mina, on teistel rühmadel teada, mida nad nõuawad. Määrame aja kindlaks, et kahe nädala jooksul peab omawalitsuse komisjon töö lõpetama, nii et tema töö parajasti seks ajaks lõpeb, kui meil eelarwe Riigikogusse tuleb, kus harilikult igal aastal nädalat poolteist enne aega läheb, kui esimene lugemine algab, ja sellest poolteisest nädalast on, minu arwates, tegelikult küllalt, et hoolekandeseadust wastu wõtta. Et aga seda kahte nädalat kätte saada, oleks waja, et meie saaksime põhjalikult kaaluda 20—25 pa-

ragrahwi, sisuliselt läbi wõttes ja kokku leppides, missugused muudatused on tarwilikud. Kui aega ei peaks jätkuma, siis muretsetagu seda, wõetagu kas wõi seaduseelnõu päewakorrast ära, istutagu omawalitsuse komisjonis kas wõi igapäew, see on komisjoni asi, et tema oma töö määratud tähtajaks lõpetab. Kuna aga lepitagu erawiisil kokku, missugused paragrahwid komisjoni antakse, ja siis oleme meie kahe nädala pärast, kas wõi reedel, jälle siin koos teades, et enam, vähemalt meie rühma poolt, parandusi ei tule, sest komisjonis on meil wõimalik kõik parandused teha, mida meie tarwilikuks peame. Sellepärast tuleb täiesti kõrwale jätta etteheide, et meie seaduseelnõu tahame maha matta, see etteheide ei ole mitte õiglane.

K. Kornel (rhw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tundub, et omawalitsuse komisjoni esitajate wäited põhjendatud on, ja et käesolewa seaduse mitmed paragrahwid omawalitsuse komisjoni anda tulewad. See seadus tahab uue korra maksma panna, mis on täiesti lahkumine praegumaks wast omawalitsuste korra. Tõsi on, et see praegumaks omawalitsuse korraldus nõuab ümberkorraldamist, aga see ümberkorraldamine peaks sündima eriseaduse alusel, ja ei saa seda käesolewa seadusega mitte teha. Igatahes ei ole see sugugi soowitaw. Mina kaldun selle poole, et omawalitsuse komisjonil wõimalik on wõrdlemisi lühikese aja jooksul nimetatud paragrahwide kohta seisukohta wõtta. Wististi suudab seda komisjon. Siin heidetakse ette, et seaduse komisjoni andmisega tema niipea enam Riigikogus arutamisele ei tule, kuna ligemal ajal Riigikogusse eelarwet oodatakse. Selleks kartuseks on oma põhjused olemas. Aga kas ei ole komisjon osalt ise selles süüdi, et see hädaoht nüüd nii wäga ligi on tulnud. Mispärast see nii on? Aga sellepärast, et töökaitse komisjon ei tarwitanud seda meetodi, mida teised komisjonid tarwitawad, ja nimelt, et wastawad paragrahwid, mis kuuluvad teise komisjoni kompetentsi, saadetakse teise komisjoni, selleks, et nad seal läbi kaalutaks. Nii läheks asi wäga ruttu. Seda meetodi on praktiseeritud, näiteks, rahaasjanduse komisjoni ja üldkomisjoni poole on teised komisjonid pöranud wastawate ettepanekutega.

Wäga kahju, et ka sellel juhtumisel nii ei tehtud. Ja kui juba seadus Riigikogus arutamisel on, siis arutamine enam nii ruttu ei lähe kui komisjonis. Mina rõhutan, et need etteheited, mis pahemalt poolt keskkohale tehakse, nagu oleksime meie selle seaduse vastu, ei ole õiged. Mina võin kategooriliselt öelda, et meie niisama, nagu etteheited, lastele ja waestele hoolekannet hädatarwilikuks peame, aga üks asi on meie ja teie wahel: Meie ei taha waeste ja wäetite kull mitte demagoogiat teha ja ei tee ka seda, aga teie teete seda, tulete ja ütlete: „waadake, — meie oleme need ainsad mehed, kes waeseid ja wiletsaid kaitsewad.“ Meil on piinlik nende wiletsate kull demagoogiat teha, aga teil seda ei ole. (Hulgalised wahelhüüded pahemalt poolt.)

Juhataja **K. Wirma** (helistab): Palun rahu!

A. Jõeäär (sd.): Lugupeetud härrad rahwasaadikud! Ma arwan, et härra Kornel'il põhjust ei ole siin kellelegi demagoogiat ette heita, sest imewate laste juures ei ole ometi võimalik demagoogiat teha, ja praegusel korral on kõne seadusest, kus peajasjalikult tegemist lastekaitsega ja siis ka wanade kaitsega..., (Wahelhüüe: Ja walijatega!) ...kes poliitikaga tegemist ei tee. Walijad ei saa mitte hoolekandeseaduse läbi toetust, waid walijad on suuremalt jaolt need, kes weel ise oma parema elujärje eest suudawad wõidelda ja sellest walimiswõitlusest teadlikult osa wõtawad. Nii siis loodan, et härra Kornel, kui ta järele mõtleb, oma etteheited tagasi wõtab. (K. Kornel, rhw.: Öelge seda oma kaaslasele Woiman'ile, tema peab siin siis wabandama!)

Tahtsin weel paari sõnaga kahtlust awaldada selle kohta, mis härra Anderkopp siin ette kandis. Nimelt leidis härra Anderkopp, et see mitte seaduse mahamatmine ei ole, kui mõned paragrahwid komisjoni antakse ja sellele kas wõi kahenädaline tähtaeg määratakse nende läbiwaatamiseks. Kuid otsustades nende tagajärgede järele, mida näitas täna omawalitsuse komisjoni koosolek, kuhu ainult üksainus paragrahw, nimelt § 31 läbiwaatamiseks anti ja selleks wiiepäewane tähtaeg määrati, peab küll otsusele

tulema, et kui nüüd 30 paragrahwi sinna komisjoni antakse, siis ei tehta seal kahe nädalaga küll midagi ära, seda enam, et täna komisjonil otsustada tuli ainult ühe puhtwormalise küsimuse üle, kas wõtta seadusesse nimetus „hoolekandeamet“, wõi mitte. Selle küsimuse otsustamisest ripuwad ära, nagu härra Anderkopp seletas, terwelt kümme paragrahwi, kus milleski muus muudatus ei ole, kui ainult selle hoolekandeseaduse nimetuses. Ma arwan, omawalitsuse komisjon oleks wõinud ja suutnud seda lihtsat küsimust otsustada, kas see tehniline nimetus otstarbekohane on wõi mitte, juba tänasel koosolekul, kuid komisjon ei saanud isegi nii kaugele, et aruandja ära oleks walinud, sest lugupeetud rkl. Juhkam, kes siin ettepaneku tegi paragrahwid komisjoni anda, ei wõtnud isegi mitte aruandja kohuseid oma peale. Sellega näib selge olewat, et ettepanijate poolt tarwilikuks ei peeta neid parandusi kiiresti ja wõimalikult otstarbekohaselt komisjonis läbi wiia ja see annab küllalt põhjust kahelda, et need parandus-ettepanekud mitte nii puhtast südamest ei tule, nagu siin seletatakse, waid et siin kõigi selle taga on tõepoolest seaduse mahamatmise siht.

Juhataja **K. Wirma** Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! On ettepanek tehtud, terwe rida paragrahwe komisjoni anda, teise komisjoni, mitte sinna komisjoni, kes selle seaduse wälja töötas. Seadus on aga terwik, ja sellega, kui üks seadus jaotatakse mitme komisjoni wahel ära, luuakse halb pretsedent — üks komisjon esitab ühe paragrahwi, teine teise, üks ühe peatüki, teine teise. Tuuakse ette põhjuseks wastolusid sellest seadusest. Kuid selles seaduses on läbi wiidud kindel süsteem, (O. Liigand, rhw.: Süsteem, kus omawalitsust ignoreeritakse.) ...ja kui nüüd tahetakse seda süsteemi rikuda, kui tahetakse seda järewalwet üldse nõrgendada, siis on, nagu ma juba ühel eelmisel koosolekul tähendasin, sellega ka seaduse selgroog murtud. Ja peab ütleva, et selgroomurdmine, härra Juhkam, on Teie erakonna eriala. Et omawalitsuse komisjon see uus Kolumbus oleks, kes siin uue ilmajao üles leiab, ma arwan, seda ei usu Teie, härra Juhkam.

ise ka wist mitte, kuigi Teie sellesse komisjoni kuulute. Härra Einbund ütles ühel eelmisel koosolekul, et tema ei ole selle seaduse waenlane. Sedasama seletasid ka härra Linnamägi ja härra Luiga täna, seda kuulsime ka härra Anderkopp'i ja härra Kornel'i suust — keegi ei ole selle seaduse waenlane. Kuid härra Einbund ühel eelmisel koosolekul kõneles ka argtusest ja julguse puudusest ja härra Kornel kõneles täna demagoogiast. Ma arwan, need on asjad, mille juures siin peatada tuleb. Härra Kornel heidab ette, mikspärast töökaitse komisjon ei ole tarwilikuks pidanud omal algatusel üksikuid peatükke omawalitsuse komisjonile anda. Tema loeb seda otstarbekohaseks. Kuid töökaitse komisjon on wõinud neid paragrahwe ja peatükke ise otsustada ja on seadusele isegi hädaohlikuks pidanud, kui mingisugune teine kord selles seaduses ette nähtakse, kui see ette nähtud olj Wabariigi Walitsuse eelnõus. Ma arwan, niisugust mitmes komisjonis arutamise wiisi härra Kornel ka edaspidi wististi ei kaitse, waid ainult selle seaduse juures pidas ta tarwilikuks seda toetada. Härra Kornel on wäga otsekohene inimene (K. Kornel, rhw.: T ä n a n w ä g a.) ... ja ta ütleb ka, et tõesti on hädaoht, et eelarwe peale tulemisega see seadus, kui ta ka ainult sel määral komisjoni antakse, nagu see kawatsetud, maha maetakse ... (K. Kornel, rhw.: A g a a i n u k e n e a s i, m a e i ö e l n u d, e t m a h a m a e t a k s e.) ... kuid ma arwan, see hädaoht ei ole ainult olemas, waid see on kindel — ei suuda omawalitsuse komisjon mitte seda paragrahwide hulka läbi arutada eelarwe tulekuks. See näib kindel olewat, kui arwesse wõtame, missuguses järgus eelarwe meil praegu on, et ei tänawu aasta, ega ka teise aasta algul, ei ka enne waheaega see seadus enam päewakorradele ei tõuse. Tähendab, seadus on maha maetud, ja nii ka täna, kui kõneldi paragrahw 32-se ja järgmiste komisjoni andmisest, siis, arwan mina, wõite neid kõnesid lugeda hoolekandeseaduse matusekõnedeks, (K. Kornel, rhw.: W a a d a k e, s e e o n n ü ü d ü k s e h t m a t u s e k õ n e !) Mina nägin seda ette ära, see ei tule mulle ootamata ja pean tunnistama, et kui § 32 ja õieti § 31 komisjoni antakse, siis on see juba matuse tseremonii, mida meie nii wäga tunne juba Asutawast Kogust alates, kus-

juures tseremoniimeistrid on ikka tööerakondlased olnud. See tseremonii on juba alanud ja mitte ainult hoolekandeseadusele ei ole need matusekõned, waid kõigile neile waestelastele, wanadele ja jõuetutele ning wigastele, kelle wilets elu selle läbi weel wiletsamaks muudetakse, neile kõigile on see matusekõneks, kellele otstarbekohase hoolekandeseaduse puudumine toob piina ja wiletsust, weel suuremat wiletsust kui nüüd on. See seadus maetakse II Riigikogus komisjoni, nagu seda enne on tehtud teiste seadustega. (K. Kornel, rhw.: E i m a e t a, k õ n e l e t e w a r s t i ü l e s t õ u s m i s e s t.) On maetud Asutawa Kogu aeg kinnituseadus tööerakondlaste algatusel ja rahwaerakondlaste toetusel, maetud ning puhkab tänapäewani; samuti on maetud põllutööliste töökaitse-seadus. (J. Soots, põl.: O i, s e e o l i j u s u r n u l t s ü n d i n u d.) ja seda on tehtud esimeses Riigikogus. (J. Mürk, mo.: S i i s t a e i s u r e g i ä r a.) Ei sure, selles wõite teie kindel olla, need on seadused, mis ei sure. Aga mis tahetakse sellega kätte saada? Tahetakse seda kätte saada, et meil wahepeal kõik wanawiisi oleks, et wahepeal kõik endiselt edasi kestma peaks: waldades antakse waestele 1½ marka kuus, lapsed oleksid kaswatajateta ja toetajateta. lastetapmine kestaks edasi ja isegi Harjumäe trepil wõib kerjaja lillewaaside wahel edasi istuda. Kus on põhjused, miks eelnõu komisjoni antakse. Mitte keegi pole põhjusi ette toonud, isegi mitte härra Juhkam, see hoolekandeseaduse kuri saatus.

Juhataja **K. Wirma**: Palun mitte isiklikka kõnekääne tarwitada.

L. Johanson (sd.): Asjata on ka küsida põhjusi, ma arwan, et kui neid põhjusi küsiksin, siis ei oleks neid mitte ette tuua. Need põhjused ei ole hoolekandeseaduses. (K. Kornel, rhw.: I n i m e s t e s ü d a m e t e s.) Need põhjused on selles, et meie Riigikogu enamusel puudub arusaamine sotsiaalseaduse ja eriti hoolekandeseaduse tarwilikkusest. Meil riigis on antud asunikudele ja demobiliseeritud sõjawäelastele talukohad selle eest, et nad sõjast osa wõtsid. Kuid sõjas langenute omasteta jäänud lapsed — need surgu nälga. Kui nende hoolekandeseadus arutamisele tuleb, siis tulewad ettepanekud seaduse mahamatmi-

seks. Ettepanekud seaduse mahamatmiseks tulewad siit poolt. (näitab tööerakondlaste peale) Kui need tuleks seal poolt, (näitab põllumeeste poole) siis ma saaksin aru. Need seal pool on otsekohesed. Kui nad wastu on, siis on see nende poliitiline programm. Siin pool ollakse aga liberaalid, siin tunnistatakse sotsiaalseadusi, siin tunnistatakse töökaitse-seadusi. Aga see on ainult manööverdamine, õõnes manööverdamine ja meie tunneme seda manööverdamist ja sellepärast ei saada manööveritega meile mitte liiwa silma riputada. Ärge tulge siis kõnelema, et meie teeme demagoogiat. Teil enestel pole julgust hoolekandeseaduse wastu hääletada. Olge head, hääletage ta wastu — aga teie ei julge seda, ja siis on tarwis kaudseid teid walida, on tarwis sabaga kõik tasaseks teha, kõik jäljed ära kaotada, demagoogia pärast walijatele puru silma puistata. Hõõrutakse käsi ja öeldakse: waadake, meie ei ole hoolekandeseaduse wastu, meie oleme ka kristlased, ka meie oleme alewites käinud. (W. L i n n a m ä g i, krst.: O l e m e a n d n u d k a h ! P a h e m a l t p o o l t : K i w i l e i w a a s e m e l e .) Mis teie siis olete andnud? Nii siis, mu härrad, siin on lihtsalt julguse ja otsekohesuse puudus. Kui inimesel on asja kohta eitaw seisukoht ja ta seda otsekohe wälja ütleb, mul on selle wastu palju rohkem lugupidamist, kui nende wastu, kes oma seisukohti warjawad ja katawad. Hoolekandeseadus on Riigikogus arutusel juba kolmas nädal, ja ma näen väga hästi, mis wahepeal sünnib. Ka mina liigun siin ja tean, kuidas üksikud härrad rahwaerakondlased käiwad ühe juurest teise juurde nii nagu midagi oleks. Ma ei tea, miks nad käiwad ühe juurest teise juurde ja räägiwad, kas ei saaks seda hoolekandeseadust komisjoni anda, kas ei saaks teda anda kolme komisjoni. (Töö-hoolekandeminister Chr. Kaarna: P ä r i s õ i g e !) Ja siis ma küsin — mikspärast? Kas teate, mis mulle wastati? Mulle wastati niiwiisi, et kui näiteks kõik siin pudeneb, siis jääwad omawalitsused ikka maksma, sest isegi Seckendorff ei puutunud omawalitsusi. Seda on minule öeldud. Waadake, missuguseid põhjusi toodi mulle ette! Minul senni ei ole seda arwamist mitte olnud, et Eesti riik ei püsi ja sellepärast ei ole minu arwates tarwis omawalit-

suste iseäralikka õigusi kaitsta. Ei, ma julgen seda öelda awalikult, ilma, et see minu rühma seisukoht oleks, et mina olen waenulik maakondade omawalitsuste wastu, sest need on kohapeal sarnased ministeeriumid, mida mitte tarwis ei ole. Ma ei karda ka mitte hoolekande alal tööhoolekandeministeeriumi kätte anda järwalwet ja teisi õigusi, isegi sarnaseid õigusi, mis maakondade omawalitsustel on, sest töö-hoolekandeministeeriumil on tarwiliku etteawalmistusega ametnikka. Aga kas on neid meie omawalitsustel? Seal on täna üks, homme teine, ja missugune etteawalmistus neil hoolekande alal on? Hoolekande on aga niisugune asi, mida wõiwad teostada need, kellel sel alal tarwilik etteawalmistus ja see etteawalmistus ongi ministeeriumi ametnikkudel. Meie omawalitsuste osakonnad on selles asjas senni saamatud olnud ja on ka edaspidi saamatud. Nii et omawalitsused tulewad ümber moodustada, tuleb odawamaks teha rahwale.

Waadake, missuguste põhjustega käiakse ümber ühe juurest teise juurde. Pean tunnistama, et meie põllumehed ei ole hoolekandeseaduse wastu nii waenulikud isiklikus jutuajamises, kui üksikud inimesed, kes nagu otse ihulikku walu tunnewad sellepärast, et hoolekandeseadus maksma pannakse. Siis, kui teised Riigikogu kuluuaridest ära on läinud, jääwad need siia, et ühe wõi teise kallal misjonitööd teha, et hoolekandeseadus antaks ühte wõi teise komisjoni. Nii siis puudub usk neil inimestel Eesti tulewikku. Ja see on lähtekoht, kust mina wälja lähen nende seisukohtade hindamises, mis on omane neile, kes tahawad hoolekandeseadusega wiwitada. Sama asjaolu, sama puudust on awaldanud ka härra Kukk, kes siin istub, rahaasjanduse komisjonis. Tema on awaldanud arwamist, et üksikute kätte meie kullafondi ja waranduste weeremine on läinud selletõttu, et ei ole usku olnud oma riigi tulewikku. Kellel siis usk puudub? Kandwatel kodanlistel erakondadel puudub usk ja sedawõrd, et isegi hoolekandeseadust ei luba see usupuudus maksma panna. Himustatakse wara ja wihatakse rahwast... (K. Kornel, rhw.: S e e i o l e õ i g u s , w a l e . — M. J u h k a m , t ö e r . : K u s t T e i e w ö t a t e s e l l e k ö i k ?) ...töölisi surutakse ja litsutakse neid. Waadake, niisuguseks on elu muutunud hoolekandeseaduse otsus-

tamise ajaks. (K. Kornel, rhw.: Teie peate walimise kõnet, aga walimised on weel kaugel.) Ma arwan, et siin on koht sellest rääkida, misuguseks on elu muutunud selle usu puudusel. (M. Juhkam, tõer.: Niiwiisi räägib aruandja.) Mina räägin kui Riigikogu liige ja mina pean kõnet kuidas tahan, kui arwate, et ma kui Riigikogu liige kõnelema ei wõi, siis Teie kodukorda ei tunne. Niiuguseks on olukord muutunud. Tööpuudus on kaswanud, ka waesus on kaswanud ja hoolekandeseaduse järele on suurenenud tarwidus. Töölised, waene rahwas on abitu. Neil ei ole seda, mida kutsutakse omaabiks, mida kutsutakse isetegewuseks. Praegu on hialwatud ametiühisused, — need on sulutud ja tööliste isetegewusele on piir pandud. Õhk on ärewust täis. On protsessid, üks protsess järgneb teisele ja kes seisawad kohtulaua ees? — Töölised. Ma arwan, et põhjused, mikspärast nad kohtu ees seisawad, on sotsiaalsed põhjused, mida tuleks häwitada sotsiaalseadustega. Need on põhjused, mis neid kohtulaua ette on wiinud. (Wahelhüüe K. Kornel'i, rhw. poolt.) Ei walgusta mina olusid teisiti kui nad on. Meil on juba 5 aastat rahu, aga meil töötab weel sõjakohus. Ja kes on kohtu ees? — Endine Riigikogu liige, tööliste esitaja. Ja mis on wiinud teda kohtu alla? — meie olud, mis niiuguseid nähtusi esile toowad. Meil maksab sõjaseadus. Waljusega ja hirmuga katsutakse neid auke täita, mida lööb meie oludele sotsiaalseaduste puudus, sotsiaalolukorra korraldamatus. Neid tahetakse meil siluda sõjaseadusega ja hirmu-abinõudega. Pensioniseadus tuleb Riigikogus arutamisele, töölised jäetakse selle seaduse alt wälja ja kelle ettepanekul? — Tööerakonna ettepanekul. Asutawas Kogus anti kinnituseadus komisjoni ja kelle toetusel? — Teie toetusel (näitab tööerakonna poole). Igas parlamendis on keskkohd see. — Prantsuse parlamendis on tal wäga halb nimi. — kes annab ülekaalu siia ja sinnapoole ja liigub, nagu kella pendel — tikk-takk, siia ja sinnapoole sellejärele, kuidas olla suupärasem oma walijatele ja kel ei ole kindlat seisukohta. Siin on kindel seisukoht (näidates pahemale poole), seal ollakse waenulikud (näidates paremale poole), aga keskel ollakse nii ja naa... (O. Amberg, krst.: Nagu Wanjka - Wstanjka!) Mikspärast

on põllutööliste seadus niikaua elluwimata ja mikspärast on meil ilma kaitseta kõigesuurem proletaarlaste kiht Eestis? Mikspärast ei saa nemad isegi õnnetuste puhul oma abi kätte, ei saa oma palka korralikult kätte, oma teenitud palka, mida erakokkuleppe alusel maksetakse? — Sellepärast, et keskkoha toetusel anti wälja seadus, mis aga nende poolt jäeti õhku rippuma. Seadusel löödi jalad alt ära. Ja see seadus tegelikult ei maksa. Nüüd on jällegi küsimus ülewal, kuidas seda seadust tühistada. Wõtke kas wõi wiimane nähtus meie üldisest komisjonist: meil on praegu apteekide monopool walitsemas. Meil on haigekassa ja kinnituseadus, mille põhjal antakse arstiabi neist weeringutest, mida tööliste tööpalgast maha tõmmatakse. Ja waadake, nüüd on haigekassal tarwis oma apteek awada. Aga apteek on monopool. Siis käiwad nüüd apteekide esitajad ja ütlewad, ärge andke haigekassadele ometi apteekide awamise õigust, ja walitsus annab haigekassade apteekide õiguse seaduseelnõu Riigikogule ja siis, kui see juba arutusel, wõtab ta selle kaalumisele, kas seda seaduseelnõu mitte tagasi wõtta.

Mina ütlen, et walitsusel peab kindel seisukoht olema, olgu ta ka eitaw. Aga ärgu siis seisukohta muudetagu, kui hakkatakse siit ja sealtsa käänama ja wäänama, kui inimesed hakkawad ringi käima ja ustele koputama. Nii ei saada kaugele.

Mina tahan näha, kas Eesti riigis seda tehakse, et haigekassadele apteegi awamise õigused antakse? Ei anta! (K. Kornel, rhw.: Juba antakse!) Ei ole antud weel. Waadake, alles hiljuti lükati tagasi paar töökaitse-seadust, mille kohta ütlesid erapooletud ametnikud, neid oleks wõidud maksma panna, tööstusele see kulusid ei too. Kui ühekordse tasu seadus arutamisel oli, siis leiti jällegi teid, kuidas töölisi wälja jätta, öeldes, et waadake, neil on kütiköö. Ja kui siiski Riigikogu enamus käeliigutuse teeb, tuleb walitsus ja lubab kriisi teha, kui töölised seaduse alla jäetakse, lubab ise seaduseelnõu esitada! Jõulud aga jõuawad kätte, seadust aga siamaani ei ole esitatud. Kus on pensioniseaduse täiendamise seadus? (K. Kornel, rhw.: Komisjonis!) Komisjonis seisab see seadus sellepärast, et walitsus wõtab seisukohta. Muidugi, walitsemine on wäga raske, ja mina ei ütle, et walitsus wäga kaua seisukohta wõtab, sest „niisu-

g u s e" küsimuse juures, nagu ühekordne tasu, ei ole üks wõi kaks aastat seisukoha wõtmiseks palju. (W a h e l h ü ü e O. Amberg, krst. poolt.) Teil, härra Amberg on sel alal praktikat rohkem, ja arwan, et sellepärast olete wist minuga samal seisukohal.

Nii siis, ühe't poolt surweabinõud ja teiselt poolt iga sotsiaalseaduse mahama-terdamine. Ja seda katsutakse teha niisugusel teel, et armsad walijad mitte seda tähele ei paneks. Ei ole ime, et kõike seda tähele ei panda, ei ole ime, et waeste wastu sarnane eitaw waade on tekkinud. Mina tooksin ette ühe seltskonnadaami lause, mida ta on öelnud: „Kerjused ei tohi loota kaastundmuse peale, kui nemad minu maija tuleksid, ütlesin mina neile: kasige minema! Seltskonna käsi peab tõusma nende hulguste wastu ja nemad peawad surema, mida warem nad surewad, seda parem seltskonnale.“

Ka meie seltskonnas walitseb sarnane seisukoht. On weel teine seisukoht, mida awaldab kirjanik Baudelaire oma wäikse poemis pealkirja all: „Pekske waeseid.“ Tema kirjeldab, kuidas uulitsal üks kerjus temale wastu tulnud. Tema tunnistab põhimõtet, „et ainult see on teise sarnane, kes suudab seda tõendada, ja ainult see on wabadust wäärt, kes oskab teda wõita.“ See Baudelaire hakkab seda waest peksma, teeb seda niikaua, kuni see kerjus ennast sirgeks ajab ja teda ennast läbi peksab. Siis annab Baudelaire talle käe ja ütleb: „nüüd oleme ühewäärilised.“ Nähtawasti peab ka meil see põhimõte laialt tunnistamist leidma. Kui ka meie kerjused ja waesed endid nii sirgeks ajaksid, siis ütlen mina, wõidawad nemad enesele elamistingimused. Aga senni on neid ikka ainult peksud ja peksetakse edasi. Üks peksuhoop on ka hoolekandeseaduse mahamatmine.

Mina rääkisin sellest, et meil kaheldakse meie riigi tulewiku juures. (W a h e l h ü ü e k e s k e l t.) Ei mina ei kahtle, mina jään igal juhtumisel siiasamasse, mina olen siin sündinud, siin kaswanud ja siit mina ära ei lähe, tulgu, mis tahes, sest minul ei ole rändamise kalduwusi. Aga on inimesi, kes mõtlewad, et kui taskud täis on, siis on täitsa ükskõik kuhu minna.

Mis on siis meie iseolemise pant? Libeda keelega diplomaadid, meie Pütsepad

& Co., kaitsepolitsei ja sõjakohus? Kas need on ühtlasi meie majandusliku kandejõu tegurid?

(Sekretääri kohale asub sekretäär T. Kalbus.)

Kuid mina ütlen, et kõigesuurem iseolemise pant, on — meie rahwa heakäekäik. Kui teie rahwa heakäekäiku ei paranda, siis ei aita siin sportlased, ei aita diplomaadid, nemad ei aita mitte midagi. Kuid rahwa käekäigust ei ole hoolitud. Ja sellest ei hoolita ka edaspidi.

Kui meil hoolekandeseadus arutamisele tuli, siis ütles „tööraha ühise wäärinna“ esitaja, et töörahas ei oota siit midagi. Mina kuulasin seda ja ütlesin ta-sakesi omaette, et see on wististi pea-aegu õigus. Nüüd, kus neid ettepanekuid kuulen, arwan mina, et see on peaaegu täiesti õige, et seadus maetakse täiesti maha. Ka mina pole kindlasti lootnud, et see seadus wastu wõetakse, kuid siiski nõrk lootus oli. Minul pole lootust olnud, sest mina tunnen seda manöwürit, mis tööerakond harilikult niisuguste seaduste puhul on teinud juba Asutawast Kogust saadik. (M. J u h k a m, tões.: A s - j a t a o l i t a l i i g h e a t a h t l i k T e i e w a s t u.) Sedasama pilti pakuwad kõigi teiste seaduste arutamised. Kui see ka siin teostatakse, siis on wäga kahju, et selle läbi meie rahwa heakäekäik wäga palju kaotab. Ja waeste, waeste'aste ning meie wanade, kelle kannatust meie wähendada wõiksime ja suudaksime, kannatus kestab edasi. Meie rahwa seisukord on wäga halb. Kui Riigikogu praegune maja awati, siis selleaegne Riigiwanim härra Päts pidas wäga südamliku awamiskõne ja tema tõi seal ette ühe Poola kunstniku pildi, kus kujutatakse üksikut hunti lagedal lumewäljal. Ja ta wõrdles Eesti rahwast selle üksiku hundiga, Eesti rahwast, kes oma minewikus wõis ainult huluda külma ja nälja käes, elumajadest eemal. Neist majadest paisfis tuli, kuid temal ei olnud sooja, temal oli külm, oli nälg. Nüüd on Eesti rahwal oma riik olemas. Kuid ka nüüd on selles riigis üksik, kes wõib ainult huluda hundi moodi. Waadake, see on kehwarahwas, waene rahwas. Temal on praegu külm ja nälg, tema näeb küll seal eemal talumaju, millest wälja woolab walgus, tema näeb ja teab, et seal on soe. Aga rahwa suuremal enamusel on külm Eestis, meie waene rahwas kannatab rohkem

kui aasta tagasi, rohkem kui paar aastat tagasi. Ja ma isklikult ei näe mitte, et lähematel aegadel, kui niiwiisi tööpuudus kaswab, ja meie majanduselu niiwiisi areneb, et siis meie seisukord tuntawalt paraneks. Ja mis siis see rahwas peab tundma õieti? Mina arwan: mitte armastust riigi wastu, waid wiha nende kihtide wastu, kes süüdi. Siin on walitsewad kihid süüdi, see on minu waade, siin on walitsewad klassid süüdi. Ma arwan, et see wõib meie rahwa keskele ainult wiha ja põlgust külwata. Aga wiha ja põlgus: ei ole mitte ülesehitawad tegurid, seda peate ka Teie, härra Kornel, tunnistama. Aga kui niiwiisi siiski küsimusi otsustatakse, nagu kõigi töökaitse-seadustega on tehtud, kui niiwiisi sotsiaalseadusi arwustatakse, nagu seda siin isegi üksikud kristlased on teinud ja hoolimatalt meie rahwaga ümber käiakse, siis uskuge, otse tahtmata tuleb tung öelda: Wihakem, ainult wihakem! Wiha saagu neile osaks, kes nii wariseerlikult ütlewad ja talitawad, kes ainult „poliitikat“ teewad! Tahaksin öelda: wihake neid!

O. Köster (as.): Meie rühma esitaja deklareeris seaduse I. lugemisel hääletamise motiivide juures sõna wõttes rühma seisukoha ja leidis, et selles seaduses on palju kohti, mille kohta omawalitsuse komisjonil tuleks sõna öelda. On väga rõõmustaw täna kuulda saada, et omawalitsuse komisjon on seda asja arutanud ja rõõmustaw on ka, et teised keskrühmad, kellest algul paistis, et nad meie seisukohta ei poolda, siiski lõpuks selle seisukoha on omaks wõtnud ja omaks tunnistanud. Ei saa seda sugugi öelda, et siin painduwusega tegemist, nagu eelkõneleja, härra Johanson, ette tõi. (L. Johanson, sd.: Mina ei ole tarwitanud sõna „painduwus“.) Seadused peawad elule wastama ja see seadus ei tohi omawalitsuse huwile risti wastu minna. (J. Wain, sd.: Ega sealt komisjonist palju paremat ei tule ka.) Seda saame näha. Ma tahaksin aga siin weel paari sõnaga puudutada seda „painduwuse“ küsimust. Ma ei ole oma peale wõtnud teiste keskrühmade seisukoha kaitsemise, kuid ma tahaksin nimelt sõna „painduwuse“ ja lause „liiwa silma puistamise“, nagu härra Johanson tähendas — juures peatada. (L. Johanson, sd.: Mina ei ole tarwitanud sõna

„painduwus“.) Kas Teie otsekohe seda sõna olete tarwitanud, on iseküsimus, kuid mina wõtan Teie mõtte ja Teie mõtet wõib selle sõnaga wäljendada. Ei saa unustada ja meelde tuletamata jätta sotsiaaldemokraatide seisukohta tol korral, kui oli päewakorral põlise maatarwitamise seaduse wastuwõtmine. Kas nad siis tahtsid just seda öelda, mis nad praegu teistele ette heidawad — seadust „maha matta“. Kas oli see sotsiaaldemokraatide seisukoht? Kas ei olnud siis see ka liiwa silma puistamine rahwale, kui öeldi: „Meie tahame seda seadust wastu wõtta, meie tunnistame selle rutulsust, kuid niisugusel kujul ei saa seda ikkagi wastu wõtta!“ Ma ei salga — tarwis järele kaaluda, seadus põhjalikult läbi uurida, et ta tuleks niisugune, mis elule wastaks. Kus on nüüd need põhjused, mis teie esile tõite selleks, et põlise maatarwitamise seadust komisjoni anda — Teie ei ole nende eest wastawas komisjonis muret kandnud. Tol korral oli teil just see „mahamatmise“ siht, milles teisi praegu süüdistate. Kerge oleks teisi süüdistada, kui omal pattusid ei oleks, aga sotsiaaldemokraatide ridades on need patud olemas. Ei maksa tulla keskrühmade üle kohut mõistma ega teiste silmadest pinda leidma, kui omal silmas palk. (J. Temant, põl.: See palk wõtab nägemise täiesti ära.)

Th. Tallmeister (rhws.): Kui ma õieti olen tähele panna saanud, siis on selle seaduse terwe rea paragrahwide komisjoni andmise poolt kolm asjaolu ette toodud. Kõigepealt on tähelpanu juhitud selle peale, et nimetus „amet“ isenesest juba seda tähendada, nagu tahe-taks mingisugust bürokraatlikku ametkonda sinna sisse wiia. Kui seda etteheidet tähele panna, siis tuleb nii wälja, et ainult selle sõna küljes riputakse. Käesolewas seaduses ei ole nimetatud ühte erilist hoolekandeametit, waid sinna kuulub terwe rida asutusi, kes hoolekannet teostawad: a) töö-hoolekandeministeerium, b) hoolekande nõukogu, c) omawalitsuse asutused jne. Siin on katsutud seda ühe sõnaga ära tähendada, ilma et seaduse kokkuseadajatel mõttesegi oleks tulnud Saksa eeskujul mingisuguse „Amt'i“ sarnast bürokraatlikku ametit sisse seada. Kui selle nimetusega sellekohaste ettepanekutega esineda mõne teise nimetuse sissewõtmiseks, ilma et kom-

misjonil tarwis oleks uuesti arutama hakata, kuidas selle sõnaga tõepoolest lugu on. See sõna ei tähenda muud midagi, kui seda, mis wenelane väljendab sõnaga „uprawlenie“ wõi sakslane sõnaga „Behörde“. Mingisugune nimetus peab siin igatahes leitama, ja mina arwan, et sellest nimetusest sarnaseid asju küll ei saa wälja lugeda, nagu siin soowiti.

Teiseks tähendati, et selle seaduse wahekord omawalitsusega sarnast laadi on, nagu oleks siin mingisuguse ebademokraatliku ja bürokraatliku korraldusega tegemist. Härra Liigand juhtis minu tähelepanu § 195 peale, kus hoolekande nõukogust jutt on ja kus on ära määratud, et hoolekandeministeerium kutsub hoolekande nõukogusse 3 linnade, 3 maakondade, 1 waldade ja 1 alewite esitaja, ja ütles, et see näitab selgesti, et siin enam demokraatlikku põhimõtet ei tunnistata. Pean ütleva, et kui mina komisjonis selle seaduse wäljatöötamise juures kaasa aitasin, siis mõistsin mina isiklikult seda nõnda, et hoolekandeministeerium saadab kutsed wastawatele ametkondadele kätte ja need ise waliwad ning saadawad sinna, keda nemad tahawad, see tähendab 3 linnade, 3 maakondade, 1 waldade ja 1 alewite esitaja, nii et seda kuidagi nii mõista ei saa, nagu oleks seal mingisuguse määramisega tegemist. Ja kui öeldakse, et seda wõib nii mõista, siis on Riigikogul wõimalus ühe wäikese lausega seda muuta ja panna paragrahwi sõnade asemel „keda määrab wõi keda kutsub töö-hoolekandeministeerium“ sõnad „keda waliwad linnad, maakonnad, wallad ja alewid“, nii et selle kallal ei ole sugugi tarwis omawalitsuse komisjonil ei tea kui kaua pead murda ja aega wiita, waid seda wõib õige lihtsa ettepanekuga Riigikogu koosolekul ära teha, ilma et mingisugust ajawiitmist ja kulude kandmist oleks tarwis ette wõtta

Kolmandaks tõi härra Anderkopp ette, — see näis minule kõigerohkem põhjendatud etteheide olewat —, et seal need wõimupiirid, mis üksikutel ministeeriumidel omawalitsuse ametkondade üle, segased on, nii et ei ole teada, missuguses asjas wastaw omawalitsuse ametkond alub siseministeeriumile, missuguses asjas; töö-hoolekandeministeeriumile jne. Minule ütles erajutuajamises üks töö-hoolekandeministeeriumi juhtiwatest tegelastest, et siin on tahetud teha sedasama, mis suuremas osas teisteski maades on

ja on wõetud seadus aluseks, mis teistes riikides juba maksuma pandud. Seal on asi nii korraldatud, et wastawatel aladel omawalitsused alluwad wastawatele ministeeriumidele. Ei saa kuidagi wiisi ette kujutada, et näiteks ehitustehnilistes asjades omawalitsuse peaks alluma siseministeeriumile wõi mingisugusele politseiasutusele, waid on loomulik, et seal ehituspeawalitsus wõi mõni teine wastaw ametkond selle üle näpunäiteid annab. Samuti on arusaadaw, et haridusalal omawalitsuse asutused alluwad haridusministeeriumile jne. On täiesti loomulik, et omawalitsuste erilised tegewusalad ka wastawale ministeeriumile alluwad. Kuidas tahaksite näiteks hoolekandeküsimuses omawalitsuse asutustes järelewalwet panna siseministeeriumi peale ja saata politseiametnikka kas wõi rinnalaste asutusi järele waatama ja kindlaks tegema, kas seal kõik korras on. On loomulik, et kõik hoolekandeadjad alluwad töö-hoolekandeministeeriumile, sest see on ametkond, kes sellest asjast huwitatud ning kes oma orgaanide kaudu hoolekannet teostama peab. Ei ole sugugi niipalju tarwis pead murda ega ole raske wahet teha selles, missugustes asjades omawalitsuse asutustel tegemist on töö-hoolekandeministeeriumiga ning missugustes asjades teiste ministeeriumidega, waid see on minu arwamise järele seaduses küllalt selgesti ära öeldud. Ei ole sugugi tarwis omawalitsuse komisjonis hakata kõnelema wõi selgeks tegema, mis on hoolekande wõi missuguste ministeeriumidega ühed wõi teised omawalitsuse asutused ühenduses seisawad. Kõike seda kokkuwõttes jääb niisugune tunne, et siin sõnade kallal tahetakse ratsutada ning Muhamedi habeme pärast tahetakse waielda. Kõik need puudused ja wead, mis seal ette tulla wõiksid, need on kõik seda laadi, et neid Riigikogu koosolekul wäga hästi parandada wõiks, ja selleks mitte tarwis ei ole pikka ajaraiskamist ja wae wanagemist ühes wõi teises komisjonis ette wõtta, mis kahtlemata palju kauem kestab kui paar nädalat. Kui minu naaber, kelle kõrwal ma istun, erateel mulle tähendas, et see ei tee ju õieti mitte midagi, kui see seadus pool aastat edasi lükatakse, ja et sellepärast ei maksa kurjaks minna, siis pean ütleva, et minu tunde järele tähendab see wäga palju. Sest kui tahetakse, et need waesed ja wiletsad, keda see seadus toe-

tada tahab, weel pool aastat kauemini peawad nälgima, siis minu südametunnistus protesteerib küll selle vastu. (K. Kornel, rhw.: See on demagoogia!) Õige odaw wõitlusabinõu, seda kohe demagoogiaks nimetada, kui teine teisel arwamisel on kui mina.

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Kuna härra Köster heaks on arwanud sotsiaaldemokraatide arwel siin mõnesuguseid etteheitteid teha, siis olgu tähendatud põlise maatarwitamise seaduse asjus järgmist: põlise maatarwitamise seadus on sotsiaaldemokraatidel alati lähemal olnud, kui neile neljale härrale asunikule, ja sellepärast on nemad esitanud omal ajal wastawa eelnõu. Mis puutub meie seisukohasse, siis oleme meie selle peale Riigikogus tähendanud, et meie hangeldamise vastu oleme, ja et need paragrahwid muuta tulewad, mis hangeldamist võimaldawad. Aga meie rühm on otsuse teinud ja on seda oma rühma liigetele wastawas komisjonis öelnud, et nemad peawad kõik tegema, mis võimalik, et see seadus tuleks waremalt Riigikogu päewakorda. Iseenesest ei ole see tähtis maatarwitamise seaduse juures, kas ta päew hiljem wõi warem tuleb, sest sellega ei ole seal weel midagi katki. Sest asunikud on esialgul sõlminud lepingud, ja kas warsti see talukoht temale pärisomanduseks antud saab wõi mitte, sellest ei ole asunik, kes mõtleb oma maa juurde jääda, mitte nii huwitatud kui see, kes tahab teda maha müüa. Maatarwitamise seadus tuleb mitte sellepärast, et teie siin olete, waid sellepärast, et meie siin oleme. Meie, sotsiaaldemokraadid, oleme loonud asunikud, ja meie oleme need, kes on teid teadmatuses ja tundmatuses siia toonud, olge siis vähemalt oma isade vastu wähe wiisakamad. (Naer.)

M. Juhkam (töer.): Minul pärast seda, kui ma küsimuse juures eile pikemalt peatasin, on täna juurde lisada õige wähe, eriti selle ettepaneku kohta. Härra Johanson ütles täna, — ta oli ühes asjas wäga awalik, — et kui seaduseelnõu komisjoni antakse, siis sellega terve selle seaduseelnõu selgroog murtaks. Juba esimesel lugemisel rõhutati sealt riidadest, et kui meie maksma paneksime

mingisuguse teise süsteemi ja mitte selle, siis seaduseelnõu enam kuskile ei kõlbaks. Kui nüüd küsimus on nõnda asetatud, siis küsiksin mina: mis õigustab Teid, härra Johanson, omawalitsuse selgroogu murdma? (K. Kornel, rhw.: Ta ütles, et ta wihkab omawalitsusi.) Teie wõite ju wihata maa omawalitsusi, aga linnawalitsustele tahate teie teha weel suuremat ülekohtu, kui maa omawalitsustele.

On üks asjaolu, millega siin eriti põhjendakse, nimelt, et seaduseelnõu ja asi iseenesest on nii määratu tähtsusega, et siin põhimõtete üle waielda ei maksa. Aga mina küsiksin, kas siis ainult see seaduseelnõu wõi see asi nii tähtis on, et sellepärast ohwerdama peab ja ohwerdada maksab kõike? Niisama wõime ju öelda, et ka terwishoiu- ja haridusala wäga tähtis on. Aga tähtsad on ka meie omawalitsuste alused, mille üle on pikalt waieldud juba Asutawas Kogus, kui seal maksma pandi omawalitsuste kohta käiwad seadused. Teie tahate nüüd mööda minnes kontrabandira murda need põhimõtted, aga teil ei ole julgust awalikult tulla ja öelda, et meie tahame need põhimõtted tühistada. (J. Piiskar, is.: Tooge see seadus siia ja meie ütleme oma seisukohad otsekohe.) Teie lõhute omawalitsuste ühtluse, sunnite nende kaela uued ametid ja muudate põhjalikult järewalwe, ilma et muudaksite seadusi, millele põhjened omawalitsused ja järewalwe.

Huwitaw oli eriti praegu kuulata härra Tallmeister'it. Härra Tallmeister kõneles wiis minutit ühe töö-hoolekandeministeeriumi ametnikuga ja korrapealt on temale terve see seaduseelnõu selge. (L. Johanson, sd.: Härra Tallmeister on töökaitse komisjoni abijuhataja.) Ma järeldasin seda sellepärast, et täna seesama tööhoolekandeministeeriumi ametnik omawalitsuse komisjonis just sõna sõnalt rääkis sedasama, mis härra Tallmeister. Aga need seisukohad olid omawalitsuse komisjonile täiesti wastuwõtmatud. Härra Tallmeister tuleb meile seletama, kui kerge olla järewalwe küsimusest üle saada. Aga härra Tallmeister'il, waatamata sellele, et tema on seaduseelnõu arutamise juures olnud töökaitse komisjonis, ei ole nähtawasti weel selge, mis on järewalwe ja mis kontroll. Need on ju kaks isasja. Nii härra Tallmeister, on

meil raske rääkida järelwalwest ja selle muutmisest. (J. Temant, põl.: Algmõisted peawad selged olema!) Just, just! Alusetu on ka härra Johanson'i jutt, et Juhkam üksi olla selle seaduseelnõu pahawaim. Seletas ju aruandja härra Johanson Riigikogu eelmisel koosolekul, et ainus asi, mis omawalitsuse komisjonis teha wõidakse, on minule selgeks teha minu täielikku arusamatust. Ja nüüd? Nüüd tuli välja, et terve omawalitsuse komisjon, välja arvatud kaks liiget, asub samal seisukohal, kus minagi. (Aruandja L. Johanson: Aga ilma, et sisuliselt oleksid arutanud!) Kannatage, jõuame ka sisuliselt selgitada. (Aruandja L. Johanson: Ei arutata sisuliselt! J. Piiskar, is: Mispärast härra Juhkam aruandjaks ei hakanud, kui tal kõik nii imeselge on. Aruandja L. Johanson: Ükski omawalitsuse komisjoni liige ei ole seadust läbi lugenud, see on fakt. Selle seaduse läbilugemine wõtab päew otsa aega. Wahelhüüded põllumeeste rühmast.)

Juhataja **K. Wirma**: (Helistab.) Palun kõnelejat mitte segada!

M. Juhkam (töer.): Täna on pikemalt kõneldud järelwalwest ja järelwalwe korraldustest. Täitsa wastuwõtmatu ja täitsa wõimatu on see, et kui praegune järelwalweseadus maksma jätta ja järelwalwet korraldama peaks kaks ministeeriumi. See on nii päewaselge, et isegi maakonna omawalitsused on koondanud järelwalwe wallawalitsuste kohta ühte osakonda. Küll saadetakse wallanõukogu protokollid igasse osakonda, mis wõib olla nendest huwitatud, aga otsuseid protesteerida wõi mitte protesteerida, selle otsustab lõpulikult üks osakond. Käesolewal juhtumisel üks ministeerium, sest muidu looksime täiesti wõimatu seisukorra. (E. Weberman, rhsw.: Aga kuidas on koolide järelwalwega?) Just nõnda, nagu igal muul järelwalwe alal, härra Weberman! Lugege läbi järelwalweseadus ja Teie leiata, et ei ole tehtud mingisugust erandit. Ainult siin tahetakse uus kord maksma panna. (J. Piiskar, is.: Mis siis sündis, kui Harju maakonnawalitsus läks koolisid rewideerima, mis „Kaja“ siis kirju-

tas?) Asi on ju nii, et kui meil praegune järelwalwe kord maksma jääb, kui meil praegune järelwalweseadus maksma jääb ja siseministeerium eelarwe suhtes järelwalwet peab, see tähendab, wõib eelarwet protesteerida wõi mitte protesteerida, kui aga järelwalwe hoolekande alal on koondatud töö-hoolekandeministeeriumi, ja töö-hoolekandeministeerium selle seaduse järele wõib sundida omawalitsusi wäljaminekuid tegema, mis eelarwes ette ei ole nähtud, siis tekiwad ometi wastolud. Mis teha sarnasel juhtumisel, kui siseministeerium eelarwet protesteerinud pole ja töö-hoolekandeministeerium sunnib wäljaminekuid tegema, mis eelarwes ette nähtud pole? Sarnaseid küsimusi on terve rida küsimusi, mis täitsa lahendamata.

Iseasi on kontroll. Kui töö-hoolekandeministeeriumile anda hoolekande asutuste üle kontroll õigus, ja kui teie sellest kontrollõigusest olete rääkinud, härra Tallmeister, siis on see sootu teine asi, ja selle üle meie wõime juba rääkida. Aga mõistete äramääramine peab selge olema.

Nüüd weel wiimane küsimus, mida puudutan. Nimelt, miks parandusi ei wõi teha siin ja miks neid tuleb teha komisjonis. Aga et see paranduste tegemine nii lihtne ei ole, selleks tuletan meelde ainult ühe hilisema juhtumise, kus üks Riigikogu liige, — keda mina wäga austan, — oli sunnitud ekspromptina ettepaneku tegema siin. Selle kontroleerimata ettepaneku tagajärg on, et üks komisjon ja Riigikogu juhatus ning wanematekogu waidlewad selle wormaliteedi üle juba üle kahe nädala. Waadake, niisugused on need kontroleerimata ja äkkitehtud ettepanekud. (E. Weberman, rhsw.: Kas teie rühma esitaja oli töökaitse komisjonis?) Oh jah, oli küll! (E. Weberman, rhsw.: Aga miks ta ei teinud ettepanekuid?) Meie rühma esitajal ei ole komisjonis suuremaid ülesandeid kui teistel. Teha ettepanekuid selle seaduseelnõu parandamiseks siin Riigikogus, ettepanekuid II lugemisel, kus need läbikaalutud peawad olema wiimase täheni, on täitsa wõimatu, ja sellepärast on tarwis seadus komisjoni anda.

Kuigi meie rühma esitaja ettepanekuid ei teinud komisjonis, teeme meie neid nüüd siiski. Parem on teha hilja kui mitte kunagi. Teil ei ole aga ettepane-

kuid teha, sest teie nähtawasti ei ole seaduses puudusi leidnud, nagu meie seda leidsime. Ma tähendaksin, et ettepanekute tegemine seaduseelnõu parandamiseks siin on täitsa wõimatu, ka kui need parandused wastuwõetawad oleksid, sest ettepanekud, kui seaduseelnõu on juba II lugemisel, peawad wiimase täheni, wiimase wõimaluseni läbi kaalutud olema. Näiteks tehti wiimasel koosolekul riigiteenistusseaduse kohta paremalt tiiwalt ettepanek, et riigiteenijatele ja riigiametnikkudele sel juhtumisel, kui nemad kohtu alt wabanewad, poole kuu palga asemel makstaks terwe kuu palk. See on ju seisukoht, selle üle wõib rääkida. Kuid kuigi see seisukoht wastu wõeti, oleks see paragrahw tulnud sootu teisiti redigeerida. Selles ettepanekus oli nagu alla kriipsutatud, et meie peame inimestele terwe kuu palga maksma, olgugi et nad kohtu all olid.

Th. Tallmeister (rhsw.): Kõigepealt julgeksin härra Juhkam'ile tähendada, et mina selle seaduse wäljatõttamisest komisjonis algusest kunni lõpuni osa olen wõtnud ja nii palju, kui ma mäletan, wist mitte ühtegi koosolekut wahela ei ole jätnud. Et mina komisjonis isegi üheks aruandjaks olen, siis järelikult on wististi küll niisugune sõbralik nõuandmine härra Juhkam'i poolt, et mina käesolewa seaduse enne läbi loeksin, kui sellest kõnelema hakkam, vähem põhjendatud, kui et mina omalt poolt wiisakal kujul härra Juhkam'ile sedasama soovitaksin. Mina ei taha mitte isiklikult selle üle waidlema hakata, kuid tahan ainult seda tähendada, et härra Juhkam õieti mitte midagi, nii palju kui mina seda tähele panin, ja mina püüdsin kõike tähele panna, ette ei ole toonud, mis tõendaks, et mina seda seadust ei tunne. Ainukene asi, mis härra Juhkam ette tõi, oli see, et mina wahet ei oskawat teha järewalwe ja kontrolli wahel. Kui nüüd filosoofiliselt hakata selle üle pead murdma ja seda küsimust arutama, siis wõib esiteks leida, et üks wahel on see, et teine sõna on wõrakeelne, esimene aga eestikeelne; Kui edasi läheme ja sisuliselt asja selgitama hakkame, siis ei saa seda wahet mitte täiesti ära määrata, kui nii, nagu „Estonias“ ükskord ette kanti ühes näidendis Greeka elust, kus ühel pool oli „eesli erakond“ ja teisel pool oli „eesli warju erakond“. Nii et umbes sel-

lelaadilist wahet wõiks ka siin teha. Ja kui härra Juhkam arwab, et tema soowitaks niisugust „eesli warju“ järewalwet, aga selle teise erakonna oma mitte, siis wõiks ju selle üle waidlema, aga mina arwan, et Riigikogu kõnetool sarnasteks sofistlikkudeks targutamisteks mitte õige koht ei ole. Kui lugu ka sedalaadi on, et seaduseelnõus tegemist on järewalwega — wõtame härra Juhkam'i arwates selle kõwema ja kardetawama sõna — siis ei ole ju asi kaugeltki nõnda, et ministereerium oma tujude järele järewalwet teostada wõib nõnda, kui see ministereeriumi juhile ühe wõi teise koosseisu juures meeldib. Sellel seadusel on 227 paragrahwi, kõik üksikasjad on ära määratud, kõik korraldused on kindlasti ette nähtud, kuidas hoolekannet peab teostatama, niisugused korraldused ja siseseadad olema, niisugune peab järewalwe olema ja hoolekandeministereeriumil tuleb ainult kontroleerida, kas tõesti seadust täpselt täidetakse, kas üks wõi teine omawalitsuse asutus tõesti hoolekandeseaduse järele käib. Kui seda tehakse, ei ole järewalwes midagi kardetawat. Kui meie selle terawama sõna, nagu härra Juhkam arwab, „järewalwe“ käesolewas seaduses wastu wõtaksime, siis ei ole weel kaugeltki omawalitsuse selgroog murtud, nagu härra Juhkam kardab. Minul on tunne, et kõik need waidlused ülearused on, ja kui härra Juhkam mind siin niisuguste arwustustega austas, siis ehk ei ole see mitte põhjendamata, kui mina siin teiselt poolt nimetaksin, et minule üks härra selles saalis tähendas, kes täna omawalitsuse koosolekust osa wõtnud, et tema tähelpanu järele kindel on, et kui kuudekaupa hoolekandeseadus omawalitsuse komisjonis arutamisel on, tuleb ta sealt tingimata oluliselt — ma rõhutan oluliselt — samasugusena tagasi, kui töökaitse komisjon selle ette on pannud. Kõik töökaitse komisjoni teised liikmed saada siis sellest aru, ainult härra Juhkam mitte.

O. Liigand (rhw.): Palun wabandada, et ma weel kord käesolewa paragrahwi juures sõna wõtan, aga mind kohustas selleks eriti eelkõneleja härra Tallmeister'i tähendus „eesli warju“ peale, et siin nähakse ainult eesli warju ja kõneldakse ainult ilmaegselt sellest, et omawalitsuste selgroog selle seadusega murtakse. Ma tahaksin näidata, et siin mitte

paljalt „warjuga“ tegemist ei ole. Siin on lugu nii, et selle seaduse § 1 määrab ära, et hoolekande alla kuuluvad kõik isikud, kes puudust kannatawad või hoolekandelist abi vajavad. Edasi § 2 näeb ette, et hoolekannet või abiandmist korraldab see walla-, alewi- või linna omawalitsus, kelle piirkonnas abitarwitaja abipalumise ajal viibib. Hoolekanne pannakse siin terwelt omawalitsuste peale ja kuidas need omawalitsused hoolekannet oma hoolealuste üle peavad, seda otsustab ära § 195-as ettenähtud hoolekande nõukogu. Mina näitasin juba enne, et hoolekande nõukogu on siin ette nähtud täiesti bürokraatliku asutusena, kuhu kardetakse walida lasta isegi omawalitsuste esitajaid, kes seal vähemuses oleksid teiste liikmete kõrwal. § 195-as on tähendatud, et iga ministeeriumi poolt on esitaja ja peale selle veel omawalitsuste poolt: Linna omawalitsuste poolt kolm, maakonna omawalitsuste poolt kolm, alewi- ja walla omawalitsuste poolt üks, kokku kaheksa esitajat. Need kutsutakse kõik töö-hoolekandeministeeriumi poolt tema poolt kindlaksmääratud järjekorras. Missugused wõimupiirid hoolekande nõukogul on, seda määravad ära peale muude veel §§ 3, 68, 72, 74, 95 ja 100. Hoolekande nõukogu määrab ära hoolekande täie raskuse. § 3 näeb ette, et toetuse suuruse igaks aastaks määrab kindlaks hoolekande nõukogu. § 68 näeb ette, et lastekodudes laste päewase toidu, jalanõude ja riiete määra iga aasta peale määrab kindlaks sama hoolekande nõukogu. §§ 72 ja 74 näewad ette, et linna- ja alewiwalitsused on kohustatud, tarbekorral hoolekande nõukogu ettepanekul, awama tarwilikul määral lasteaedu — see on esimeses paragrahwis — ja järgmises paragrahwis määratakse ära, et wabrikute ja tehaste juures awatakse lasteaiad hoolekande nõukogu otsusel. Samuti awatakse ka sama nõukogu otsusel sõimed lastele. §§ 95 ja 100-näakse ette, et hoolekande nõukogu määrab ära hoolekandekulude suuruse haigetele, raukadelé ja wigastele. Ja see asutus on puhtbürokraatlikuna ette nähtud. (J. Woiman, sd.: Nii peab just olema.) Kui meie waatame ligemalt hoolekandeministeeriumi wõimupiiri, siis näeme, et seal on ette nähtud hoolekandeministeeriumi ülemwalwe, ja meie loeme § 186, et seesama töö-hoolekandeminister wõib seisma panna omawalitsuse

otsuseid, kui need ei wasta seadusele. Tähendab, kui ei täideta neid norme, neid nõudmisi, mis hoolekandenõukogu peale paneb, kui wald ei jõua neid täita, siis on töö-hoolekandeministril õigus neid otsuseid seisma panna ja ta wõib sundida seda tegema. Selle paragrahwi teine lõige kõneleb: — „jääb omawalitsuse asutus asja teistkordsel läbiwaatamisel oma endiste otsuste juurde, siis wõib ministeerium kahe nädala jooksul peale uute otsuste kättesaamist, nende otsuste wastu administratiiw kohtu korras protesti tõsta.“ See on kohtu kord ja wäga hea. Aga sellesama paragrahwi kolmas lõige kõneleb edasi: Ministeeriumil on õigus omawalitsuse asutuste seaduswastaseid otsuseid seisma panna ja nende wastu administratiiw kohtu korras protesti tõsta ka ilma, et ta neid otsuseid omawalitsuse organidele uueks läbiwaatamiseks tagasi saadab. Edasi kõneleb § 187 sellest, et kui omawalitsuse hoolekande tegewus leitaks korratu olewat, tähendab, kui ministeerium leiab, et tegewus korratu on, siis määrab töö-hoolekandeministeerium kohustused kindlaks, mis omawalitsuse asutus käesolewa seaduse järele täitma peab. Waadake, siin ei räägita administratiiw kohtust ja administratiiw kohus ei tee siin midagi ära, kui seaduse paragrahw niisugune on, ja omawalitsuse asutust sunnitakse seda täitma, mis minister seaduslikuks peab. Edasi ütleb § 188, et kui „tõrgub omawalitsuse asutus eelmise paragrahwi korras kindlaksmääratud kohustusi täitmast või asub ta oma otsuste täitmisele, mille täitmine ministeeriumi poolt seisma pandi, on ministeerium õigustatud administratiiw kohtu korras nõudmist awaldama, et omawalitsuse asutust kohustataks oma ülesandeid täitma või otsuste täitmist seisma panema. Eriti wõib sel teel ka omawalitsuse asutusi kohustada tarwilikka wäljaminekuid hoolekandealal eelarwesse üles wõtma või eelarwest kustutama.“ Ma ütlen, niisuguseid tõrkumisi wõite teie kõigesagedamini ette kujutada siis, kui omawalitsus ei jõua hoolekande nõukogu nõudmisi täita. Keskasutus wõib aga siis omawalitsusi sundida. Need on need õied, mis näitawad, kuis selles seaduses demokraatiaga ümber käiakse. Ma imestan, et seda Riigikogust, kes eriti demokraatismi lippu kannab, toetab seadust, mis demokraatismist midagi järele ei jäta.

Waadake, need on põhjused, mis pärast tõesti tarwis on omawalitsuse asutusse puutuwaid paragrahwe järele kaaluda omawalitsuse komisjonis. Ma ütlesin, et oleks soowitaw, kui muid paragrahwe ka mõni teine komisjon kaaluks, näiteks rahaasjanduse komisjon wõi üldkomisjon. Aga need paragrahwid, mis ma ette lugesin, puutuwad otsekohe omawalitsusi ja tõmbawad tõesti omawalitsuste mõttele kriipsu peale, kui neid ümber ei parandata.

Juhataja **K. Wirma**: Koosolek on niikaua kestnud, et tuleks waheaeg kuulutada. Korra kohta on aga ettepanek tehtud, et pärast waheaega wõtta arutamisele esimene päewakorrapunkt, mis koosoleku algul wahele jäi. See küsimus tuleb Riigikogul otsustada. (Häälletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. See küsimus on otsustatud. Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.10 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 7.35 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

4. Koosseisu komisjoni ettepanek Riigikogu liigete E. Luts'u, E. Priks'i ja A. Rimmel'i wahiallawõtmise asjas.

Koosseisu komisjoni aruandja **J. Temant**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ettepanek, mis koosseisu komisjoni poolt tehtud, niisama ka seletuskiri, on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Ma julgen ainult ühe asjaolu peale teie tähelepanu juhtida ja nimelt selle peale, et see ettepanek on tehtud sõjaringkonnakohtu poolt kohtu istungi ajal, selle järele, kui hulk tunnista- jaid on üle kuulatud ja materjaal kohtu poolt kontroleeritud.

Komisjoni nimel teen ettepaneku lubada sõjaringkonnakohtule need kolm Riigikogu liiget wahialla wõtta, nimelt Luts'u, Priks'i ja Rimmel'i.

J. Jürna (ühw.): Käesolewa päewakorrapunkti juures sõna wõttes pean tähendama, et kogu Eesti Wabariigi Walitsuse ajal ei ole nii mitu korda päewakorras seisnud ükski seadus, kui töörahwa esitajate Riigikogust türmi wiskamise asi. See asi on seisnud päewakorras igal nädalal, kuigi rühmad mõne seaduseelnõu kallal arutades on omawahel kisklenud, ei ole selle seaduse juures ilmiski nurinat ega kiskumist olnud. Siin ei ole midagi öelda, koosseisu komisjon on oma otsuse teinud ja süüdistusi ette kannud § 102 põhjal, mida see paragrahw ütleb, see on Eesti töörahwal väga hästi teada. On öeldud, et kui need kolm Riigikogu liiget wabastatakse, siis wõiksid nemed tunnistajatega kokku saada, ja selle läbi Eesti sõjakohtule suureks takistuseks olla. Need kolm inimest suure Eesti sõjakohtule! Teiseks tuuakse ette, et kui neid wabastatakse, siis wõiksid nad end kõrwale hoida. Kui nad oleksid seda teha tahtnud, oleksid wõinud nad ammu seda teha ja minema minna. See aeg on peaaegu möödas, kus meie kodanluse kohtute eest kõrwale hojame. (J. Soots, põl. Olete uue kaisu saanud!) Mul oleks järgmine soow — ma ei tea, kas ma wastuse selle peale saan wõi mitte, — nimelt tahtsin küsida, kas on teie ja terve Eesti riigi käekäik sellest ajast, kui teie olete töörahwa saadikud Riigikogust wälja andnud, paranenud, kas tunnete, et elu teil paremaks on läinud?

K. Ast (sd.): Sotsiaaldemokraatliku rühma seisukoht nende wäljanõudmiste kohta on Riigikogule juba waremalt teatavaks tehtud, nimelt nende nõudmiste kohta, mis esitatud kohtuministri kaudu mõne Riigikogu liikme süüdistamise asjus § 102 põhjal. Käesolewal juhtumisel ei ole meie rühmal põhjust oma hiljuti wõetud seisukohta rewideerima hakata. Kolme Riigikogu liikme Luts'u, Priks'i ja Rimmel'i kohta on weel olemas teine süüdistus, nimelt korrarikumise pärast kohtus, mille põhjal nemed ka arreteeritud on; kuid see asi on praegu koosseisu komisjonis, ja koosseisu komisjon ei ole weel lõpulikku seisukohta wõtnud. Meie aga ei loe — olgu see juba ette teatatud — nende Riigikogu liigete arreteerimist ja nende wastu tõstetud süüdistust n. s. § 282 järele mitte õigeks.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Temant**: Otsus on koosseisu komisjonis ühel häälel tehtud.

Juhataja **K. Wirma**: Koosseisu komisjoni poolt on ettepanek tehtud, lubada Riigikogu liikmeid E. Luts'u, E. Priks'i ja A. Rimmel'i wahialla wõtta sõjaringkonnakohtu määruste põhjal 10. nowembrist 1924. a. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

5. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

J. Wain (sd.): Wäga lugupeetud Riigikogu liikmed! Kuulates wäga mitmelt

poolt ja wäga mitmel korral korratud põhjendusi, mispärast hoolekandeseadus tuleks komisjoni anda, wõib kõigeparema tahtmise juures wälja lugeda ainult üht konkreetset nimetatud asja, ja nimelt seda, et omawalitsustele wõimaldataks hoolekande nõukogusse esitajaid walida, kuna praeguse redaktsiooni juures töö-hoolekandeministeerium kutsuks. Ma wõin tähendada, et rühm, kuhu mina kuulun, on alati wõimujaoamise poolt olnud ja sellest seisukohast wälja minnes wõiks järeldada, et tema ka sel korral wõimujaoamist tunnistama peaks. Kuid tõuseb küsimus: on siin siis mõne wõimujaoamisega tegemist? Siin on tarwis üht konkreetset küsimust, mis üles seati, natukene lähemalt waadelda. Kui hoolekande nõukogusse saadawad oma esitajaid linnad, maakonnad, wallad ja alewid, esimesed kumbki 3, wiimased kumbki 1 esitaja, siis wõiks enesele wahest ette kujutada, et walimisi toimetaks linnade liit ja maakondades — maakondade liit. (M. Juhkam, tõer.: Mikspärast mitte esitajad?) Linnade ja ka maakondade esitajate kokkutulemine on wõimalik, kuid tahaksin teada, kuidas ettepanijad tahaksid walimisi läbi wiia alewite ja waldade esitajate saatmiseks hoolekande nõukogusse. Teatawasti on meil waldasid ligi 400. Kas peaks siis kokku kutsuma kõigi waldade esitajad nõupidamiseks, wõi toimetatakse seda teises korras, selle üle on waigitud omawalitsuse komisjonis, selle üle waigiti ka siin. Ma wõin tähendada, et meil on üsna tähtsates seadustes, nimelt Riigikogu walimiste, rahwahääletamise ja rahwalgatuse seaduses ette nähtud, et teatud wallad saadawad oma esitaja walimispeakomisjoni; sedasama wõiks ka siin

ette näha, kuid siis tembeldataks seda omawalitsuste õiguste kärpimiseks, nende selgroo murdmiseks. Oleks huwitaw kuulda, kuidas neid walimisi tahetakse läbi wiia ja millega ollakse garanteeritud, et need üle riigi kokkusõitnud, üks-teisele wõõrad inimesed, eneste seast kohasema esitaja leiaksid, kui seda tööhoolekandeministeerium leida wõib. Tahetakse wabadust omawalitsustele; ka isikutele tahetakse wabadust. See wabameelsuse ja õiguse kaitse kostab keskrühmadest ja paremalt poolt teatud seaduste puhul. Minule tuli meelde algkooliseaduse arutamine, kus seda wabadust ka nii wäga ihaldati. (M. Juhkam, tõer.: Algkooli palgaseadus — olin ise ka üks wäljatöötajatest.) Teie siis ei mäleta algkooliseadust, olete unustanud. Juba seal räägiti wabadusest, mida omawalitsustele tingimata andma peab. Kuid niisamuti räägiti ka wabadusest, mida tuleb anda eraisikutele, last kooli saata wõi mitte. Seal, kus jutt on rahwahariduse tõstmisest wõi mõnest teisest asjast, mis üldse rahwa kultuurilist tasapinda wõib tõsta, oldakse wabaduse poolt, kuna see wabadus rahwa tulewikule ja tema heaolekule kahjulik on. Seal aga, kus need wabadused rahwa ja riigi heaolekut pandina kindlustama peawad, seal teie harilikult waikite.

Kuid olla ju waremgi komisjoni-desse antud sarnaseid seadusi, mille kiir wastuwõtmine wäga tähtis, näiteks, maatarwitamise seadus. Minu rühmaseltsiline rkl. Johanson juba tähendas, et meie oma seisukohti käsitasime selle seaduseelnõu arutamise puhul komisjonis ja kaitsesime neidsamu seisukohti ka Riigikogus. Kui maakomisjon meie seisukohti mitte omaks ei tunnistanud, Riigikogu aga neid siiski niiwõrd tähtsaks pidas, et neid kaaluda, siis ei tähenda see pooleski seisukohtade muutmist sotsiaaldemokraatliku rühma poolt; waid see tähendab ühede ja samade seisukohtade järjekindlat kaitsmist. Kuidas on aga lugu hoolekandeseadusega, kuidas kaitsewad ühede ja samade rühmade esitajad walitsuse seisukohti? Seaduseelnõu esitati walitsuse poolt, ning loomulik, et seda rühmad kaitsewad, kes walitsuse seljataga on, tehes seda järjekindlalt. Kuid töökaitse komisjonis nende seisukohtadega ei esinetud, nagu neid siin esitatakse. Tuleks küll soowitada, et rühmad, kui nad seaduse poolt wõi wastu oma

seisukohti kindlaks määravad, wõtaksid arwesse nij omawalitsuste õigused, hoo-
lekande huwid, kui ka teised momendid.

Mida wõiks aga teha omawalitsuse komisjon selle seadusega, selle kohta saame selgema wäljawaate siis, kui meie selle esimest koosolekut lähemalt hindame. Ma pärsin oma naabritelt, sotsialistliku liidu esitajatelt komisjonis, mispärast esimesel koosolekul, mida komisjon selle ühe paragrahwi arutamiseks ära pidas, vähemalt aruandjat ei määratud. Minul on juhust olnud ühest ja teisest komisjonist osa wõtta, ja ikka on esimene asi olnud, et aruandja ära walitakse. Üks paragrahw läks omawalitsuse komisjoni, üks koosolek peeti ära, see olla kestnud komisjoni poolt mingisugusel põhjusel kindlaksmääratud 2 tundi, (M. Juhkam, tões.: Jälle eksite, ligi kolm.) wõib olla, kui just enne erakoosolekut pidasite — siis peetud tarwilikuks lõpetada. (M. Juhkam, tões.: Ka aruandja oleme juba walinnud.) Kuulatakse, arutatakse küsimust, kuid mitte pooleski selles ulatuses, mis komisjoni antud, waid waieldakse juba II lugemisel wastuwõetud paragrahwide üle, lastakse ka walitsuse esitajaid kaitseada walitsuse seisukohti; kui walitsuse seisukohad näiwad poolehoidu wõitwat, siis teewad need rühmad, kes walitsuse seljataga, ettepaneku koosolek lõpetada, et walitsuse esitaja wõiks walitsust toetajate rühmade wastu oma seadust järgmisel koosolekul jälle kaitseada. Ma pean tähendama, et mõnigi asi Eesti riigis väga spetsiifiline on. Mujal wõiks sarnased asjad waewalt ette tulla. Juba see, et rühmad igas komisjonis oma seisukohti isemoodi esitawad, näitab, kuiwõrd mittekindlatest lähtekohtadest wälja minnakse. Asjaolu, et rühmad, kes walitsuse seljataga on, mitte walitsust ei kaitse, waid kedagi teist seda kaitseada lasewad, kes selleks pooleski kohustatud pole, näitab selgesti, et walitsuse seljatagune väga lagunenu on, peab tunnistama, et meil see laewukene väga lagunema on lõõnud. Praegu on aga wõrdlemisi tormiline aeg, on sügis wäljas ja sügis meie poliitikas. Ma pean tähendama eriti eilse koosoleku peale, kus wõrdlemisi wilud tuuled puhusid. Enne sai neid kuulda ainult härrade Alliksõ ja Wanja poolt, nüüd aga härrade Laidoner'i ja Einbund'i poolt.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Wain, ma kutsun Teid päewakorra juurde.

J. Wain (sd.): Nende wilude tuulte puhul on wõrdlemisi hädaohtlik lagunenu laewaga merele sõita. Kui komisjon seda ühte paragrahwi arutanud oli, siis nii palju kui minul teada, dikteeris härra Juhkam komisjoni liigetele teised paragrahwid ette, mida Riigikogu liige härra Liigand komisjoni nimel Riigikogule esitab komisjoni andmiseks, Neid paragrahwe komisjonis üksikult arutatud ei ole, komisjonis nende kohta sõna wõetud ei ole. Kui Riigikogu seda seadust komisjoni andma hakkab, siis loomulikult peaks ta ka arwesse wõtma, kuiwõrd need ettepanekud nende paragrahwide kohta põhjendatud on.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: § 32 kohta on ettepanek tehtud seda komisjoni anda. Õieti on ettepanek tehtud suurt osa sellest seadusest omawalitsuse komisjoni anda. Põhjendades seda ettepanekut, on üles tõstetud põhimõttelik küsimus, kes peab teostama järelwalwet, kas siseministeerium, wõi töö-hoolekandeministeerium; kas siseministeerium peab see asutus olema, kes saadab politsei-kordniku, nagu üks Riigikogu liige tähendas, lastewarjupaiku rewideerima, wõi teeb seda töö-hoolekandeministeeriumi sellekohane nõunik, kas arst wõi pedagoog wastawa eriharidusega. Nii on siin õieti tegemist põhimõtteliku küsimusega. Töökaitse komisjon on asunud sellele seisukohale, et järelwalwet peab teostama töö-hoolekandeministeerium. Selleks on töö-hoolekandeministeerium otse kutsutud, töö-hoolekandeministeerium on meil olemas ja tema ülesanneteks on õieti ka see juba ette nähtud ja neid ülesandeid teostab töö-hoolekandeministeerium. Praegu ei käi politsei-kordnik rinnalaste- ja wanadekodusid järele waatamas, waid hoolekande osakonna nõunik ja see kord tahetakse hoolekandeseadusega ka edaspidiseks jätta. Tuuakse ette seda, et ei ole mitte otsarbekohane, kui hoolekande nõukogu ära määrab toetuse suuruse, toidunormid jne. Mis see siis tähendab? See tähendab seda, et iga maakond ja iga wald ka edaspidi määraku ära toidunormid, toetuse suuruse niisuguseks, kui ta tahab.

Üks määrab 1½ marka, teine kas wõi tuhat marka. Millega siis sarnast mitmekesisust meie väikeses riigis põhjendatakse? Kas siis meie maakonnawalitsused ja wallawalitsused on Eesti osariigid? Nende ülesanded peaksid olema kohalikka küsimusi otsustada, mis otsekohe nende alla kuuluvad, aga toidunormide ja toetuse suuruse äramääramine waestele, mida härra Liigand tõi seaduse puudusena ette, peaks sündima keskwalitsuse poolt. Muidugi wõetakse iga maakonna elukallidust arwesse. Praegu Järwamaal on juba teine wanadekodu asutamisel, aga mitmed jõukamad maakonnad kui Järwamaa ei ole saanud veel ühegi asutamiseiga toime. Ühes maakonnas on rinnalastekodud, teises maakonnas ei ole. Muidugi rinnalastekodud on asutatud töö-hoolekandeministeeriumi summadega. Üks maakond nõuab töö-hoolekandeministeeriumilt summasid, teine maakond ei nõua. Kas siis niisugust mitmekesisust tahetakse edasi jätkata? Kui tahetakse töö-hoolekandeseadust maksma panna, siis peab olema kindel süsteem, kindel kawa. Siin ei ole tegemist mingisuguse omawalitsuse õiguste kitsendamisega. Hoolekandeküsimuse teostamine on otstarbekohane küsimus, nimelt sellelt lähtekohalt välja minnes, kuidas meie saame wõimalikult vähema jõukulutusega rohkem tagajärgi kätte. Waadake, selleks on süsteem ja üleriiklik kawa tarwilik. Töökaitse komisjon on siin walitsusega ühel seisukohal. Härra Juhkam, kelle seljataga seisab omawalitsuse komisjon, ja mõned Riigikogu liikmed, on tõendanud, ilma et nemad härra Juhkam'i seisukohta sisulikult oleksid kaalunud, et see käiwat demokraatismi nõuete wastu. Kas siis meie omawalitsused on demokraatlikumad asutused, kui näiteks Riigikogu? Omawalitsused walitakse sama seaduse põhjal, sama proportsionaalse jne. walimisseaduse põhjal, nagu Riigikogu. Aga mikspärast seisab üks maakonnanõukogu, kes aastast paar korda koos käib, rahwale lähemal, kui näiteks Riigikogu? Mikspärast on üks asutus demokraatlikum kui teine? Ärge tulge ja hakake demokraatist saapaliistu tegema, mille peale tuleks ka hoolekandeseadus tõmmata ja nõnda tõmmata, et ta käriseb. Jätke juba, kui teie seda küsimust otsustate, see demokraatia, mis selle seaduse juures üles leitakse, kõrwale. Just otstarbeko-

hasus on see, mikspärast töökaitse komisjon walitsuse seisukoha õigeks peab, ja ma pean tunnistama, et kui see süsteem, mis siin läbi on wiidud, ära kaotatakse, siis on ka hoolekandekorraldusest kriips läbi tõmmatud, siis kestab anarhia edasi. Üks omawalitsus korraldab nii ja teine teisiti. Sellega on tahetud käesolewale seadusele lõpp teha. Ka praegu määrab keskwalitsus üksikutes asutustes toidunormid ära, nimelt töö- ja hoolekandeministeeriumi eelarwele on juurde lisatud erieelarwed, mille põhjal antakse toetust. Teie mäletate weel, kuidas Riigikogu ise on kõrgendanud üleriiklikult lastewarjupaikades ja -kodudes toidunormisid, muidugi ühes maakonnas on vähem kõrgendatud ja teistes rohkem. Minu arwates ja samuti töökaitse komisjoni arwates, tuleksid niisugused küsimused hoolekandenõunikude poolt wõi sellekohase nõukogu poolt esitada, kus on wastawatel organisatsioonidel esitajaid olemas, kus on riigil wastawad erapoolatud ametnikud olemas, kes selle küsimusega tegemist teewad. See asutus — hoolekande nõukogu — peaks need küsimused otsustama.

Nii siis § 32 komisjoni andmisega otsustatakse ka põhimõtteline küsimus, kas walitsuse seisukohta tunnistada ja kas hoolekandeseadus wiia ellu wõi mitte.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Liigand'i poolt on ettepanek tehtud omawalitsuse komisjoni nimel, § 32 komisjoni anda. (Hääletatakse.) Selle ettepaneku poolt on 30 häält ja wastu 28 häält. Mina kuulen ettepanekut sedelitega hääletada. Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Ettepaneku poolt on 40 häält, wastu 30 häält, seega on otsustatud § 32 komisjoni anda. Rkl. Woiman'i poolt on ettepanek tehtud, määrata hoolekandeseaduse § 32 läbiwaatamiseks komisjonis wiiepäewaline tähtaeg.

M. Juhkam (töer.): Kui jutt oleks tõepoolest ühest wõi kahest paragrahwist, siis ei saaks ju wiiepäewalisele tähtajale wastu waielda. Aga mõningad asjaolud lubawad eeldada, et omawalitsuse komisjoni antakse rohkem, kui kaks paragrahwi. Niisugusel juhtumisel on wiiepäewaline tähtaeg liiga lühikene. See on üks põhjus.

Teine on see, et kuigi teatawad paragrahwid omawalitsuse komisjoni antakse, siis jääb veel arutada umbes 180 paragrahwi. Mina arwan, et parema tahtmise juures Riigikogu 180 paragrahwi enne läbi arutada ei jõua, kui omawalitsuse komisjon seisukohta ei wõta nende paragrahwide kohta, mis omawalitsuse komisjoni lahendada.

Sellest seisukohast wälja minnes julgen mina wiiepäewalise tähtaja wastu waielda. Küll aga ei ole minul midagi tähtaja määramise wastu ja teen ettepaneku, anda omawalitsuse komisjonile kahenädaline tähtaeg.

Juhataja **K. Wirma**: Esitatud on kaks ettepanekut, mõlemad on määrata tähtaeg. Wahe seisab ainult selles, et üks ettepanek on — määrata wiiepäewaline tähtaeg ja teine ettepanek on — määrata kahenädaline tähtaeg. Hääletaksin kõigepealt, kas üldse määrata tähtaega ja siis juba paneksin hääletamisele, kui pikk tähtaeg määrata. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud tähtaega määrata. Hääletamisele tuleb ettepanek: määrata wiiepäewaline tähtaeg. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasilükatud. Hääletamisele tuleb ettepanek: määrata kahenädaline tähtaeg. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on wastu wõetud ettepanek, määrata kahenädaline tähtaeg.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 33. Wäljaspool abielu sündinud lastele wõib lapse ema soowil nõuandjat määrata juba enne lapse sündimist, lapse ema raskejalguse ajal. Nõuandjat wõib määrata ka enne sünnitamist, ilma et lapse ema selleks soowi oleks awaldanud, kui selle omawalitsuse hoolekandeamet, kus ema elab, seda tarwiliku leiab olewat.

O. Liigand (rhw.): Ka selles paragrahwis kõneldakse omawalitsuse hoolekandeametitest ja neilsamadel motiividel, nagu eelmise paragrahwi kohta, teen ka selle paragrahwi kohta ettepaneku, see paragrahw omawalitsuse komisjoni anda.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: See paragrahw ei sisalda mitte midagi sarnast, mille pärast tuleks teda omawalitsuse komisjoni anda. Selle äramääramine, kas lapsele tuleb nõuandja määrata enne wõi pärast sünnitamist, see ei kuulu mitte omawalitsuse komisjoni, waid see on rohkem töökaitse komisjoni küsimus. Siin on ette nähtud sõna „hoolekandeamet“. Kui ma ei eksi, on meil kodukorra seletus sarnane, et kui wõetakse ühes paragrahwis teine nimetus, siis wastawalt parandatakse see ka teistes paragrahwides ära. Eks ole nii? Kas jäetakse praegune sõna wõi otsustab komisjon neis paragrahwides, mis komisjoni antud, mingisuguse teise nimetuse wõtta, see automaatselt tuleb parandamisele ka kõigis paragrahwides, sest ühtlus peab seaduses walitsema. Nii leian ma, et õieti põhjust ei ole seda paragrahwi komisjoni anda.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud § 33 komisjoni anda. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud § 33 komisjoni anda. (Hüüded: Palume hääled ära lugeda!) Panen ettepaneku veel kord hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 28 häält, wastu 22, seega on ettepanek wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 34. Lapsed, kes hoolekannet tarwitawad, seisawad nende eest hoolitsejate asutuste ja nõuandjate järelwalwe all. Wäljaspool abielu sündinud laste kasvatamise üle walwawad peale selle ka nende omawalitsuste hoolekandeametid, kus laps elab.

Järelwalwet teostajad isikud ja asutused walwawad selle üle, et last õieti kaswatataks, toidetaks ja kaetaks ja et temale nõutaw algharidus antaks ja wastawale elukutsele ette walmistafaks. Nemad wõtawad tarwitusele abinõud laste waimlise, kõlbliku wõi kehalise arenemise peale kahjulikult mõjuwate asjaolude kõrwaldamiseks. Niisama walwawad nemad, et hoolekande all olewatele, samuti wäljaspool abielu sündinud lastele antawat abi õieti tarwitataks.

Lapsed, kes erahooleasutustes wiibiwad, käiwad selle omawalitsuse järelwalwe alla, kelle piirides asutus on.

Järelwalwe kestab kunni lapse täisaliseks saamiseni.

O. Liigand (rhw.): Et eelmiste paragrahvide muutmine, kui see peaks sündima, tarwilikuks wõib teha ka selle paragrahwi redaktsiooni muuta... (Wahel hüüe pahemalt poolt: Muutmisele tuleb ainult sõna „hoolekandeamet“.) Siin wõib suurem redaktsiooni muutmine kujuneda, kui paljalt see „hoolekandeamet“, sellepärast teen ettepaneku, anda ka see paragrahw omawalitsuse komisjoni.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Ka selles paragrahwis ei ole midagi sarnast, mis kuuluks omawalitsuse komisjoni alla, peale sõna „hoolekandeamet“, mis tuleb wastawalt kodukorra põhjal automaatselt parandamisele igas paragrahwis. Aga et § 32 kohta tehti kahepädaline tähtaeg, siis nähtawasti ka seda paragrahwi ei waadata waremalt läbi. Kui nüüd paragrahwid üksteise järele komisjoni antakse, siis on juba ette näha selle seaduse saatus. Pealegi tuleb warsti jõulu waheaeg ja eelarwe arutamine, mispärast wõib öelda, et hoolekandeseadust ei täna waga ka tulewa aasta esimestel kuudel wastu wõtta ei taheta.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud § 34 anda omawalitsuse komisjoni. (Hääletatakse.) Poolt on 31 häält, wastu 25, seega on ettepanek wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): § 35. Wanaasjade, raamatu, wana-raua ja teistel sarnastel, niisama ka komisjoni kauplustel on keelatud alla wiiteistkümneaastastelt lastelt midagi osta wõi müümiseks wastu wõtta.

Keelatud on alla kuueteistkümneaastastele lastele tubakat ja kangeid jooke müüa, niisama ka nende wiibimine alkoholimüügi- ja joogikohtades.

K. Tamm (põl.): Ei ole otstarbekohane wanematele keelata oma 14—15 aastastele noortele inimestele näiteks tubakat osta lasta, ei ole ka otstarbekohane, kui wõõras linnas wanemad ise restoraani lähewad ja oma 14—15 aastased noored inimesed tänawale üksi jäta wad, sellepärast teen ettepaneku wõtta § 35 teine lõige wastu walitsuse poolt esitatud redaktsioonis järgmiselt: Keelatud on

alla neljateistkümne aasta wanadele lastele tubakat ja kangeid jooke müüa.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: See paragrahw on wastu wõetud selleks, et lapsi hoida joomakombele ja suitsetamisele awatlemisest. Kui Riigikogu leiab, et siiski lastel on otstarbekohane tubakat osta, wõib tema ju seda paragrahwi muuta. Härra Tamm ütles: Ei ole otstarbekohane kui wanemad lähewad restoraani ja ei wõta 14—15 aastast last sinna ühes. Härra Tamm aga ei ütelnud mitte, mikspärast ei ole otstarbekohane? (J. Soots, põl.: Koerad jäetakse uulitsale.) Kas sellepärast, et härra Tamm hoolitseb monopooli sissetulekute eest, ja et meie eelarwe põhjened piirituse peal, ja see sellepärast ei ole mitte otstarbekohane? Härra Tamm oleks pidanud põhjendama, mikspärast. Meie teame, et joogimajas on oma kombed ja meie teame, et noortele harjuwad need kombed wäga kergesti külge. Seda wõiwad need wäga hästi tõendada, kes enesele on pikapeale need kombed juurde harjutanud.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. K. Tamm'e poolt on tehtud järgmine ettepanek: „§ 35-da teine lõige redigeerida järgmiselt: „Keelatud on alla neljateistkümne aasta wanadele lastele tubakat ja kangeid jooke müüa.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 35 komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 35 wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu § 36.

§ 36. On keelatud imetajaid palgata tingimisega, et imetaja oma last imetada ei tohi wõi imetajale oma lapse imetamist takistada, kui imetaja enese laps alla kuue kuu wana on. Niisugused tingimised loetakse maks wusetaks ja seesugustel tingimistel imetajat palkaja, kui ka imetamist takistaja wõi keelaja wõetakse wastutusele.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): § 37. Hoolekandekohtu otsuse põhjal wõetakse laps ära wanematelt, hoolda-

jatelt wõi teistelt isikutelt, kelle kaswataada on alla kaheksateistkümnne aastane laps, kui wanemad, hooldajad wõi kaswatajad:

1. Kõlwatult elawad, last hooletusse jätawad wõi teda kõlwatult kaswatawad, nii et laps waimliselt, kõlblikult wõi terwislikult hukka wõib minna, wõi nemad last kerjama saadawad;

2. last piinawad, hoolimatalt peksawad, temaga julmilt wõi muidu nõnda ümber käiwad, et see lapse waimlisele, kõlblikule wõi kehalisele edenemisele wõi terwisele hädaohtlikuks wõib saada.

Samuti wõib last perekonnast ära wõtta ajutiselt wõi täiesti:

1. Kui laps halwa iseloomu ja ülalpidamisega on ja wanemad ei suuda, ei oska wõi ei taha teda parandada;

2. kui laps kaswatajate süü wõi hooletuse tõttu hooletult koolis käib wõi seal kurikalduwusi awaldab wõi sedawõrd ennast kõlwatult ülal peab, et see kaasõpilaste peale rikkuwalt mõjub.

W. Linnamägi (krst.): See paragrahw loob uue korra meie kohtukorras. Siin on öeldud, et hoolekandekohtu otsuse põhjal wõetakse laps ära wanematelt, hooldajatelt wõi teistelt isikutelt. Lugu on nii, et praegu wõib last perekonnast ära wõtta ainult üld-kohtuotsuse põhjal ja anda siis parandusmajasse, kui tema on sarnaseid kuritegusid teinud, mis ei wõimalda last enam perekonda jätta ja siis wõidakse last ära wõtta üld-kohtu korras, kui temaga on julmilt ümber käidud. Seda ei tohi teha praegu hoolekandekohus. Kui tahetakse see wõim anda hoolekandekohtu kätte, siis peab wastawalt muutma hoolekandekohtu seadust. Kui seda aga ei muudeta ja meil käesolew seadus maksma hakkab, tekib niisugune olukord, et last perekonnalt ära wõtta wõiwad kaks kohust: üldkohus ja hoolekandekohus. Pealegi jaguneb hoolekandekohus kolme ossa: waestelastekohus, walla hoolekandekohus ja maakonna hoolekandekohus. Missuguse osakonna kätte on mõeldud see osa anda? (K. Päts, põl.: See oleneb sellest, kui kallilt laps hinnatakse.) Missuguse kohtu kompetentsi kuulub lapse ärawõtmine wanematelt?

Siis ei saa weel sellega leppida, et peetakse üheks tundemärgiks, mis õiguse annab last wanematelt ära wõtta, seda,

kui lapsel on paha iseloom. Sellepärast last perekonnast ära wõtta küll ei saaks. Siis on weel üheks põhjuseks see, kui laps halwa ülespidamisega ja wanemad ei suuda, ei oska wõi ei taha seda parandada. Noh, öelge, kes siis kõigepealt seda otsustab, missuguse iseloomuga laps on. (Pahemalt poolt: Hoolekandekohus!) Käesolewast seadusest on näha, et isegi kõrwaline isik wõib nõuda hoolekandekohtu käest, et perekonnast laps ära wõetakse, kui ta halwa iseloomuga on. See on üldse üks weniw mõiste ja see ei anna weel põhjust last perekonnast ära wõtta, kui muud põhjust ei ole. Sellepärast arwan mina, et see paragrahw tuleb anda üldkommisjoni ümberootamiseks.

Juhataja K. Wirma: Palun ettepanek kirjalikult teha. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Kui härra Linnamägi ütleb, et praegu määrab ära, kas laps tuleb wõtta wanematelt ära wõi mitte, üldkohus, siis ei ole see mitte täiesti õige. Praegu on selle otsustamine sisuliselt ka hoolekandekohtu käes, kes wastawad ettepanekud teeb, nimelt Balti eraõiguse wastawate paragrahwide seletuste põhjal.

Mis puutub paragrahwi punkt 1-sse, siis wõiwad siin arwamised lahku minna. Siin on see punkt selleks wastu wõetud, et hoida lapsi hukka minemast. Mina arwan, et ka härra Linnamägi peab seda otstarbekohasemaks, kui lapsi juba warem wastawalt kaswatatakse, selle asemel, et neid pärast kuj kurikalduwustega lapsi Harku koloniasse saadetaks. Kes seda otsustab, kas laps tuleb ära wõtta wõi mitte, see on käesolewas seaduses ette nähtud. Seda otsustab hoolekandekohus.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Linnamägi poolt on tehtud ettepanek anda § 37 üldkommisjoni. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 26 häält, wastu 31 häält. (Hüüded: Sedelitega hääletada!) Palun sedelid wälja jagada. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt 34 häält, wastu 32, seega on ettepanek wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 38. Eelmises paragrahwis tähendatud laste ärawõtmist wanematelt, hool-

dajatelt wõi teistelt isikutelt, kelle kaswatada laps on, otsustab hoolekandekohus kas omal algatusel, hoolekandeameti, koolihoolekogu wõi ka kõrwaliste isikute ettepanekul, kui need wiimased hoolekandekohtule suusõnaliselt wõi kirjalikult tõendused esitawad selle kohta, et lapse ärawõtmine tarwilik ja selleks põhjused on.

Samasuguse ettepanekuga wõiwad esineda hoolekandekohtule ka lastekaitse otstarbel asutatud seltsid, ühingud ja muud organisatsioonid.

O. Liigand (rhw.): Et eespool komisjoni antud paragrahwide parandamisest wõib ka käesolewa paragrahwi sisu muutmine oleneda, sellepärast panen ette § 38 anda omawalitsuse komisjoni.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Kui selle paragrahwi kohta oleks ettepanek tehtud teda üldkomisjoni anda, siis oleks see arusaadaw olnud, sest seal oleks tulnud arutusele hoolekandekohtu küsimus, aga et seda anda tahetakse omawalitsuse komisjoni, selleks tahetakse omawalitsuse komisjonile ühtlasi anda üldkomisjoni ülesanded. Mina arwan, et see ei ole otstarbekohane, sest see tooks komisjoni töödessa segadust ja sellepärast palun seda ettepanekut mitte wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Liigand'i poolt on ettepanek anda § 38 omawalitsuse komisjoni. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 28 häält, wastu 29. (Hüüded: Sedelitega!) Palun sedelid wälja jagada. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: pool on 30 häält, wastu 31, seega on komisjoni andmise ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 38 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawana murega on § 38 wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 39. Kui lapse ärawõtmist § 37 nimetatud isikutelt wõimalikkude parandamata halbade tagajärgede ärahoidmiseks nii kiiresti on waja teostada, et hoolekandekohtu otsust ära oodata ei wõi, wõib selle omawalitsuse asutuse hoolekandamet, kelle piirkonnas laps elab, otsus-

tada last ära wõtta ajutiselt kunni hoolekande kohtu otsuseni. Lõpuliku otsuse teeb hoolekandekohus.

O. Liigand (rhw.): Samadel moitiwid, mis eespool ette toodud, teen ettepaneku anda § 39 omawalitsuse komisjoni läbiwaatamiseks.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Ma ei ühine selle ettepanekuga.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Liigand'i poolt on tehtud ettepanek anda § 39 omawalitsuse komisjoni. (Hääletatakse.) Poolt on 25 häält, wastu 27. (Hüüded: Sedelitega.) Palun sedelid wälja jagada. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt 33 häält, wastu 32, sellega on komisjoni andmise ettepanek wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 40. Kui lapsega halwa ümberkäimise wõi tema hooletusesse jätmise põhjuseks on § 37 nimetatud isikute aeline seisukord, wõib see hoolekandamet, kes lapse eest kohustatud hoolt kandma, neile isikuile lapse kasvatamiseks toetust määrata, kui ta seda otstarbekohase leiab olewat ja selle läbi lapse kasvatuse olusid parandada wõib. Toetus wõib olla ühekordne wõi alaline.

O. Liigand (rhw.): Samadel moitiwid, nagu eespool ette kandsin, teen ettepaneku anda § 40 omawalitsuse komisjoni läbiwaatamiseks.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Ka siin ei kuulu see paragrahw sisuliselt omawalitsuse komisjoni. Hoolekandametit wõib ära parandada siis, kui see küsimus on põhimõttelikult otsustatud. Sellepärast waidlen selle ettepaneku wastu.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Liigand'i poolt on tehtud ettepanek anda § 40 omawalitsuse komisjoni. (Hääletatakse.) Poolt on 29 häält, wastu 29. (Hüüded: Sedelitega.) Palun sedelid wälja jagada. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on

järgmised: poolt on 31 häält, wastu 33, seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 40 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 40 wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu § 41.

§ 41. Ühelteki lapselt ei wõi enne ega pärast tema täisealiseks saamist tema hoolekandekulusid tagasi nõuda, küll aga wõib neid kulusid nõuda § 25 korras isikutelt, kes last kohustatud ülal pidama.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 42. Kui hoolekande all olewal lapsel mõlemad wanemad puuduwad wõi kui laps wanematelt käesolewa seaduse § 37 põhjal ära wõetud, on wanemate õigused, wälja arwatud pärandusõigus, selle lastekodu juhatajal wõi sellel isikul, kelle juurde laps kaswatada antud.

W. Linnamägi (krst.): Mina ei saa aru, mis selle paragrahwi mõte on ja mis eesmärk temal on. Kui „hoolekande all olewal lapsel mõlemad wanemad puuduwad wõi kui laps wanematelt käesolewa seaduse § 37 põhjal ära wõetud, on wanemate õigused, wälja arwatud pärandusõigus, selle lastekodu juhatajal wõi sellel isikul, kelle juurde laps kaswatada antud.“ Mis on õieti need wanemate õigused? Praegu ei ole wanemate õigust kooliõpetajatel oma laste kohta, ei ole lastekodude juhatajal mitte lastewanemate õigust, aga siin tahetakse seda nüüd läbi wiia. Mis õigusi siin tahetakse anda? (K. Päts, põl.: Et witsu wõib anda!) Witsu wõib ka praegu anda, wõib karistuseks lapsi ka nurka panna, wõib ka weel teisi karistusi leida, aga misjaoks erilisi wanemate õigusi anda lastekodude juhatajatele? Ja wäga huwitaw, et samadele lastekodude juhatajatele pärandusõigust ei anta. Pärandust

wõib aga testamendi teel igale jätta, wõi tahetakse selle lausega nende õigust, testamendi teel pärandust kellelegi anda, ka kitsendada? Minu arwates tuleks see paragrahw täiesti maha kustutada.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Mitte witsahirmu ei ole siin ette nähtud, nagu paremalt poolt hüütakse, waid wanemate õigused, nagu näiteks, laste koolisaatmise õigus, õigus temale ametit kätte õpetada, teda tööle palgata jne. Kui laps on näiteks lastekodus, kes teda siis tööle saadab? Minu arwates lastekodude juhatajate peale tulewad sarnased ülesanded panna. Peale selle on weel terwe rida ülesandeid ja kohustusi, mis loomulikult peaksid wanemate peal olema, mida aga sarnasel korral ka täitma peab tema asemik, kui lapsel wanemaid ei ole.

Juhataja **K. Wirma**: Panen § 42 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 42 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

(Wahelhüüe J. Soots'i, põl. poolt: Lõpetada!) Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada.

Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Wast wõiks weel pool tundi töötada, sest nagu näha, läheb täna paragrahwide komisjoni andmine libedasti, ja wõib olla, saaks weel paarkümend paragrahwi komisjoni anda.

Juhataja **K. Wirma**: Panen ettepaneku — koosolek lõpetada — hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 30 häält, wastu — 24, seega on ettepanek wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäär **T. Kalbus**.

Abisekretäär **O. Köster**.